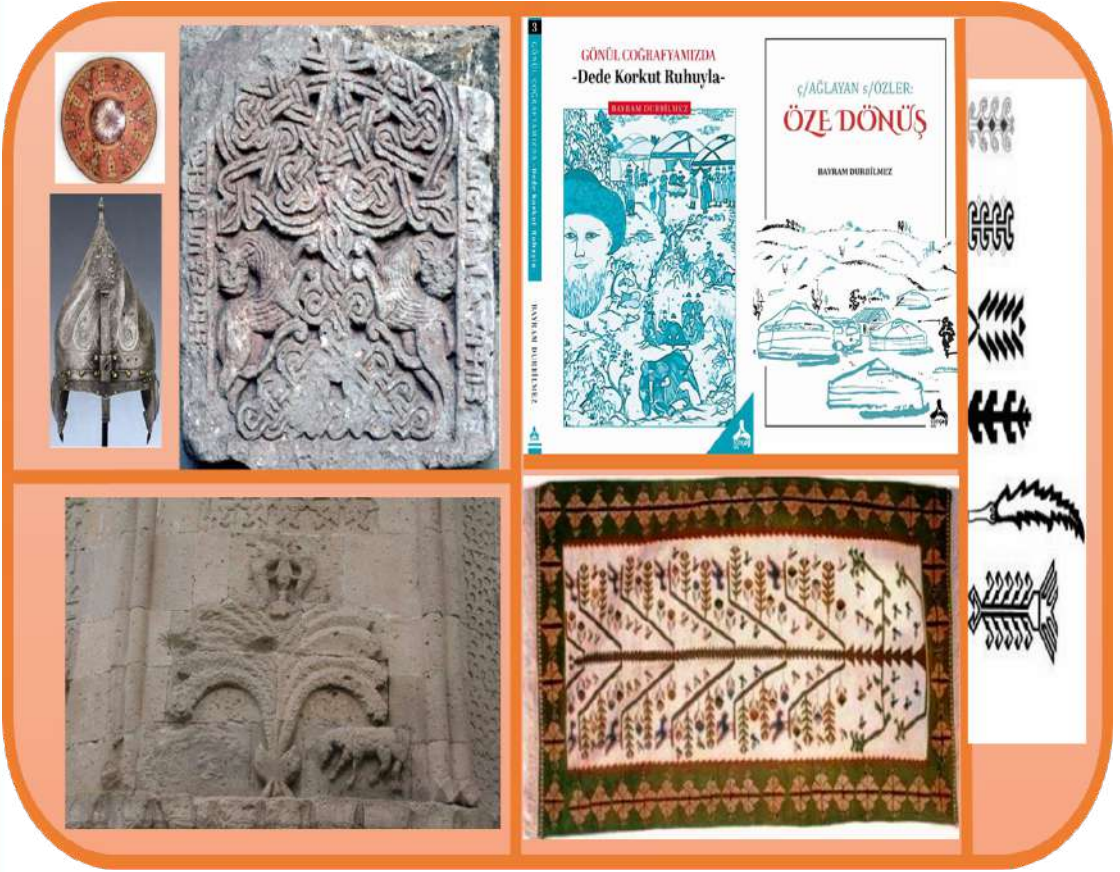

ISSN 1300-4689

Erciyes

Aylık Fikir Sanat Dergisi

YIL: 43

SAYI: 507

MART 2020

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi
(Ulusal Hakemli Dergi)
ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet BİLGEHAN

Genel Yayın Danışmanı

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Halkla İlişkiler

Mehmet ÇAYIRDAĞ, Yaşar ELDEN

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN,

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ ,

Prof. Dr. Remzi KILIÇ,

Dr. Ahmet KAYASANDIK,

Mehmet BİLGEHAN

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniv.)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Hacı Bektaş Veli Üniv.)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (Süleyman Demirel Üniv. Emekli)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Niğde Ömer Halisdemir Üniv.)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniv., TDK Bşk.)

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Üniv. Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Ege Üniversitesi, Emekli)

Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

(Not: Soyadlarına göre alfabe sırasıyla)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı , Kalenderhane Sokağı,

Nu.: 8 38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com.tr

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com, a
limgercel@gmail.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

Gönül Dilimizin Mimarı Ozantürk'ün "Öze Çağrı Şiirindeki Kavramlar Ve Bağlıları" (1)	
Mehmet BİLGEHAN.....	1
Şiir İkliminde Gezinti (şiir)	
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	10
Gazete Ve "Türk Yazınında Gazetecilik"	
Mehmet Garip SİPER.....	11
Doğu Türkistan (Şiir)	
Kadir KARAMAN.....	14
Her İle Bir Kültür Evi !	
Bedrettin KELEŞTİMUR.....	15
Hayat Ağacı Motifi ve "Kayseri'de Taşlara İşlenen Hayat Ağacı"	
Alim GERÇEL.....	17
Alkış: Tanrı Türk'ü Korusun!	
OZANTÜRK (Bayram DURBİLMEZ)	21
Millî Şairimiz'e	
Merve BARAN.....	22
Soysuz Vahşi Olarak Gâvur HacıTahribat Ekibi	
Sait ÖZER.....	23
Eyvallah Etmem (Şiir)	
Duran TAMER.....	25
Manas Destanında Kırgız Türklerinin Sosyal Yapısı	
Orhan ÇELTİKÇİ.....	26
29 Mayıs (Şiir)	
Muhsin İlyas SUBAŞI.....	30
Yeşilken (Deneme)	
Kevser KÖSEOĞLU.....	31
Affet Allahım! (Şiir)	
Zübeyde GÖKBULUT.....	31
Kutlu Soy Necip Millet (Şiir)	
Nurullah MUSLU.....	31
Avucumda Dedem (Hikâye)	
İmran Öykü KONYALI.....	31
Anam (Şiir)	
Hacı İbrahim SAĞIR.....	31
Zaman Dar Gibi (Şiir)	
Meliha BOZ.....	31

www.erciyesdergisi.com.tr

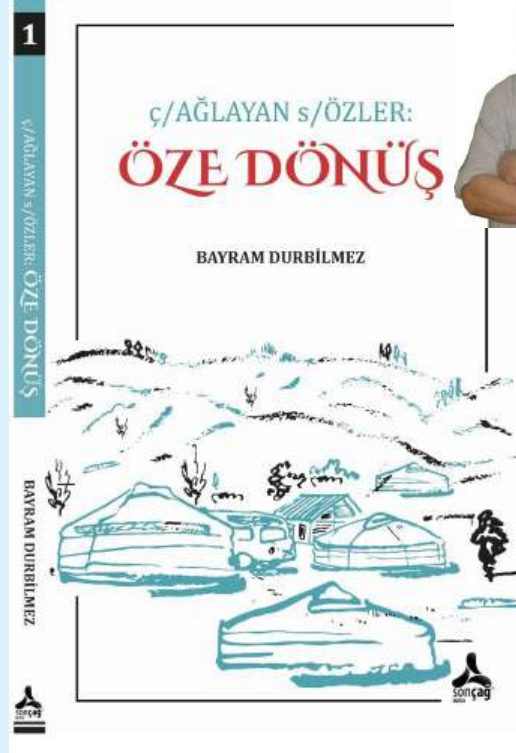
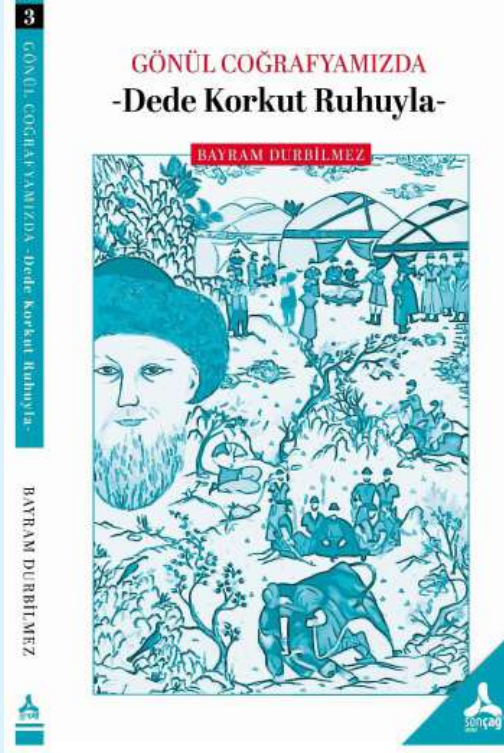
İnternet Sayfasında Yayınlanmaktadır.

İndirme ücretsizdir.

**Yazılarınızı: mebilgehan@gmail.com
adresine gönderiniz**

GÖNÜL DİLİMİZİN MİMARİ OZANTÜRK'ÜN "ÖZE ÇAĞRI ŞİİRİNDEKİ KAVRAMLAR VE BAĞLAMLARI" (1)

Mehmet BİLGEHAN

Giriş

Konu başlığımızdaki kavramları açıklayarak esas konumuz "Öze Çağrı" şiirindeki kavramlar ve bağlamları üzerine yöneleceğiz. Yazımızın başlığındaki kavramları öncelikle açıklamanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Açıklamayı da soru cevap şeklinde yapacağız.

"Gönül dilimizin mimarı Ozantürk" derken kastettiğimiz şey nedir, ne demek istiyoruz?

"Gönül dilimizin mimarı Ozantürk" derken; Ozantürk'ün şahsında bu geleneği devam ettiren diğer ozanlarımızı; Türkçe söyleyen, Türkçeyi yavaşatan, gönül dilinin, gönül kelimelerinin mimarlarını kastediyoruz.

"Gönül dilimizin mimarı Ozantürk" derken, onun kadim ozanlık geleneğimizi çağımıza taşıyarak gönül dili ile şiiri ilmek ilmek işleyip mimari özelliklere haiz bir sanat eseri haline getiren ve bizim beğenimize sunan bir ozanımız olduğunu da

ayrıca ifade etmek istiyoruz.

"Gönül dilimizin mimarı Ozantürk" ifadesinde; bu özelliklere sahip ozanlarımızın yaratıcı yönü olduğuna işaret etmek istiyoruz. Nasıl ki bir mimar taş, çakıl, kum ve demir gibi ham malzemelerden bir sanat yaratısı meydana getiriyorsa, Ozantürk gibi ozanlar da bir dilin kelime, kelime gurupları, ifade, kalıpları, cümleleri ve ozanlık geleneğine bağlı şiir türü, hece ölçüsü ve diğer söz ve anlam sanatlarıyla bir sanat yaratısı meydana getiriyordur.

"Gönül dilimizin mimarı Ozantürk" derken; Türk dünyasının ayrılmaz bir parçası olan ozanların şiirlerinde aynı ham maddeyi kullandıklarını söylemek istiyoruz.

"Gönül dilimizin mimarı Ozantürk" derken ozanlarımızın, Türk'ün manevi dünyasının zenginliği olduğunu ve ozanın dünya görüşünün Türk milletinin dünya görüşü olduğunu ve ozanların Türk dünyasında, Türk düşüncesinin devamlılığını sağlayan yaratıcı özelliğe sahip kişiler olduğunu

belirtmek istiyoruz.

“Gönül dilimizin mimarı Ozantürk” derken, ozanların Türklük pınardan kana kana su içtiğini belirtmek istiyoruz.

“Gönül dilimizin mimarı Ozantürk” derken; ozanların kamlığa ve dolayısıyla ilahî güçlere yakınlığı olduğunu belirtmek istiyoruz. Ozanların, söze müzikalite katarken aslında seslerden meydana gelen kelimelere ilahî nefesi kattıklarını söylemek istiyoruz.

“Gönül dilimizin mimarı Ozantürk” derken; ozanların sözlerinin ilahî nefesin ışığından, ilahî nefesten aktığını belirtmek istiyoruz.

Bu nedenle, “Gönül dilimizin mimarı Ozantürk” derken onun kelimelerinde ses ritminde ilahi olandan alınmış olmanın kattığı müzikal formatın ahengini hissedeceğinizi belirtmek istiyoruz.

“Gönül dilimizin mimarı Ozantürk” derken”; Ozanların güçlü be itibarî etkisiyle cihanın fethinde de önemli rol oynadıklarını belirtmek istiyoruz.

“Gönül dilimizin mimarı Ozantürk” derken”; Ozantürk gibi ozanların şiirlerine bu gözle bakmak ve öyle okumak gerekir. Buraya kadar söylediklerimiz Ozantürk’ün üzerinde durduğumuz “Öze Çağrı” şiirini bu görüşlerimiz ışığında tekrar okumanızı önereceğimden bu bölümde şiire herhangi bir torum katmadan şiiri doğrudan vermekte fayda görüyoruz:

Kaybetmeden kimliğini

Ey Türk; titre, özüne dön!

Koru Türkün birliğini

Ey Türk; titre, özüne dön!

Bentleri yık, çağlayıp taş

Büyük düşün, kendini aş

Uyan, nefsin ile savaş!

Ey Türk; titre, özüne dön!

Nefsin arıt, girip öze!

Yâr, özünü aşkla öze!

Dönmek gerek elbet öze

Ey Türk; titre, özüne dön!

“Vurgun şimdi Türkçe bile

Türkçe düşün, Türkçe söyle!

Bitsin hüznün, bitsin çile...

Ey Türk; titre, özüne dön!

Yuvarlanma dipsiz yara

Birlik sağla, işe yara!

Öldürmeden derin yara

Ey Türk; titre, özüne dön!

“Gök çadırın, gün bayrağın

Gözesinin bir ırmağın

Çınarısın bu toprağın

Ey Türk; titre, özüne dön!

Gönül deniz, vicdan ada

Leke sürme soylu ada

Erenlere adak ada

Ey Türk; titre, özüne dön!

Yürü kutlu coğrafyaya

Yine nizam ver dünyaya!

Çin seddinden Viyanaya

Ey Türk; titre, özüne dön!

Öze dönüş tek çaremiz

Yaşamalı her töremiz

Bilim-teknik mefkûremiz

Ey Türk; titre, özüne dön!

Der Ozantürk, türkü de Türk!

Türkülerde Türkü de Türk!

Dile gelsin türküde Türk

Ey Türk; titre, özüne dön! (Durbilmez,

2021:6-7)

Neden Gönül Dilimizin Mimarı?

Gönül dilimizin mimarları, aynı zamanda Türkçenin ses mimarları, mana üstatlarıdır.

Gönül dilimizin mimarları, insanın gönlünde, ta içinde, derininde tarifsiz, sözün dar kalıplarına dökülemez duyguları dile getirirler.

Gönül dilimizin mimarları, gönlün bir yerinde durup bir türlü ifade edilememiş istekleri, arzuları, dil ile ete kemiğe büründürürler.

Gönül dilimizin mimarları, bizim insanlarımızdır ve insan dilinin döndüğü, aklının erdiği kadardır. Ozan dilini ve aklını kullanma bakımından normal insanlardan farklıdır. Ozan ana dilini diğer insanlardan farklı bir zenginlikle kullanır.

Gönül dilimizin mimarları, bizi imgelerle renklenmiş, çizilmiş bir resim gibi canlı canlı bir savaş meydanına götürüp orada şingirtularıyla kulakta çınlayan kılıç, kalkan ve mızrak seslerini bize duyurabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, yüreklerimize kor-

ku salan fetihlere bizi katabilirler, bizi uçsuz, bu-
caksız hayal ülkelerine gezintiye çıkarabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, aklın yaya kaldığı
bir noktada devreye girerek bizi ürkütücü bir şeh-
rin sokaklarında çözemediklerinizi çözeilmemiz
için konuk edebilirler.

Gönül dilimizin mimarları, bizi gizemli bir ola-
yın kıvrımların her anında, gizem dolup taşan dü-
ğümlelerinde bizi merakta bırakabilir.

Gönül dilimizin mimarları, kat kat siyah bir
tülde elbise giyinmiş bir gecenin ortasında bizi
üşütebilir.

Gönül dilimizin mimarları, titreyen bir mum
ışığı gibi korkuyu iliklerimize kadar hissettirebilir.

Gönül dilimizin mimarları, Titreyen bir ışık
haline gelmiş benliğimizin duvarlarında bize en
tılsımlı gölge oyunlarını şekilden şekle sokarak bize
izletebilirler.

Gönül dilimizin mimarları, deli bir rüzgârla
çarpıp duran harabe bir evde gıcırdayan eşyaların
senfonisiyle bizi kendimizden geçirerek, yetiştigi-
miz kamışlığın özlemiyle bizi sarsabilirler. Bu duy-
gunun hüznünü, dokunaklı sesini bize duyurabi-
lirler.

Gönül dilimizin mimarları, bir yerlere astığınız
ve yerini çoktan unuttuğunuz eski bir palto gibi
Terk ettiğiniz ruhunuzu yalnız bedeninizin gezdiği
ıssız bir yolun kenarında sıra sıra dizilmiş ağaçların
hışırtıları arasında sizi varlığınız göz göze getirebi-
lirler.

Gönül dilimizin mimarları, bin bir emekle
örülmüş kilimlerin, halıların nakışlarında bizi gez-
direbildiği gibi, bir nakışa benzeyen geçmişin gü-
müştü renkli labirentlerinde bizi dolaştırabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, hasretlerimizi, ya-
şadığımız gurbet duygusunu, acıyı, sılayı, hüznü,
insana ait her şeyi birbirini kucaklayan kelimelerin
oluşturdu satırların, dizelerin, dörtlüklerin, bend-
lerin bağlamında ifade edebilirler.

Gönül dilimizin mimarları, elbette insana bir
şey anlatıyor; ancak asıl yaptığı şey onların bütün
uğraşları, hayatın gizli kalmış imgelemine bulup
hissettirmektir. Amaçları hayatın duyularak ya-
şanmasıdır.

Gönül dilimizin mimarları, modanın her tür-

lü millî duyguyu silip küreleşmeye kurban verdiği,
toplumun, cemiyetin ve hayatın munis yanlarına
sağır kalma yoluna girdiği, gerçek ideallerin terk
edilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığımız bir anda
onlar millî ideallerimiz ifade eden millî motiflerle
desenmiş şairin retoriği ile karşımıza çıkarlar.

Gönül dilimizin mimarları, olaylara, hakikate
kendi zaviyelerinden bakarak şiirin mana bahçe-
sinde bize her neviden çiçek devşirirler.

Gönül dilimizin mimarları, kadim halk şiiri-
mizin kodlarıyla çağımızın mesellerini anlaşılır bir
şekilde bize hissettirebilirler.

Gönül dilimizin mimarları, kadim şiirimizin
verdiği o kadim dilimizim kavramlarıyla şiirde açıl-
ım sağlayarak bizi mana denizinden sundukları
bir kaç katre ile günümüz şiirine bir üslup katarak
eslenebilirler.

Gönül dilimizin mimarları, günümüz aksine
şiiri yoğun imge ve aşırı kelime avcılarının düşür-
düğü anlam buharlaşmasında oluştuğu bataklıktan
bizi kurtarabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, popülist kültüre
müheyya insanların inşa ettiği bir dünyadan bizi
kurtarabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, her şairin kendi ça-
ğının damgasını taşımasına rağmen onların gönlü
muhabbeti adet eylediğinden bizi kadim şiirin bah-
çesinde bülbül yapabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, insan yaşamının
her döneminde var olan perdeleri bizim aralayan
ve bize engel olan perdeleri yırtarak bizi basiretsiz
bir yaşamdan kurtaran psikologlar gibidir.

Gönül dilimizin mimarları, şu bizim basitçe bir
şekilde temaşa ettiğimiz tabiata, kâinata ve varlık
dediğimiz şeye bizlerde farklı dikkat ve nazarla ba-
karlar.

Gönül dilimizin mimarları, tabiata, kâinata ve
varlığa sadece akılla değil, bütün varlıklarıyla yak-
laşırlar.

Gönül dilimizin mimarları, bizim boş bir na-
zarla seyrettiğimiz bu âlemi, hayretle seyrederek
bizim bir şey görmediğimiz bu âlemde ne sırlar
keşfeder ne sihirli şeyler görürler.

Gönül dilimizin mimarları, her şeye sen, ben, o
kavramlarından uzakta “biz” olarak bakarlar.

Gönül dilimizin mimarları, Ağaçlardan Allah'a yükselen kollar, seherde boyun bükmüş Allah'a bakan nazlı çiçekler, akan suların hikmetine hayran, kurtarıcı kudretin sahibi imiş gibi dimdik duran kavakların huzurunda akşamları secdeye kapanan başı karlı ve dumanlı dağları görür ve hissederler.

Gönül dilimizin mimarları, âşık yıldızların, sa-
bahlara kadar faş ettiği sırları keşfederler.

Gönül dilimizin mimarları, upuzun sanılan zamanları, seneleri, asırları imgelerle çizilmiş pürüzsüz bir aynada geçmişin tozlu, unutulmaya teşne hatırların tozunu silip alarak muhayyilemizi beraklaştıran ruhsal bir titreyişle bize hatırlatabilir.

Gönül dilimizin mimarları, yaşanmışlığın soyo-genetik yapısında, insanlığın şuurunda bırakılan izleri, her biri bir manayı simgeleyen hayatın ebedi defterine kaydedilen hatıraları bize yeniden hatırlatabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, bilirler ki, bu âlemde hiçbir şey kaybolmaz, her şey kaydolunur. Yaşadığımız her şeyi kaydeden bir bireysel, toplumsal ve biyolojik bir evrende yaşanıldığını fark etmiş dehalardır.

Gönül dilimizin mimarları, uzak limanlarda bıraktığımızı sandığımız kadim zamanları, davetsiz bir misafir gibi yaşamımıza katarlar.

Gönül dilimizin mimarları, tarifi imkânsız sandığımız şeyleri bize tarif ederler, dilimizin dönmediği bir yerde ifade edemediğimiz bir duyguyu imgelerle bir fotoğraf netliğinde gözümüzün önüne sererler.

Gönül dilimizin mimarları, geçmiş, kadim tarihimizi geleceğe uzanan bir zaman diliminde elimizin uzanacağı kadar yakın kılabilirler.

Gönül dilimizin mimarları, rüzgârın uğultusunu, yüzünüze kapanan kapıların gıcırdayan men-
teşe seslerini, ağaçtaki kuş cıvıltılarını, ırmakların akışını, çağlayıp coşmasını, taze bir günü hazırlamaya çalışan gün ağarmasının tan yeri tazeliğini, merakımızı kamçılamanın arzularımızın kalbimizde çınlayan sesini koyu gurbet akşamlarından yontulmuş türkülere dönüştürürler.

Gönül dilimizin mimarları, aydınlığın karanlığı süpürüşünü son sabahın eşliğinde, bir ışık demetiyle elinize verirler.

Gönül dilimizin mimarları, senin unuttuğun hiçbir şeyi unutmaz, ozanlar asla unutmaz! Zaman, tarih, insan ve yaşanan mekân dostlukların yaşandığı, birbirine tuzak kurduran düşmanlıkların yaşandığı her şey onların ruh belleğine, gönüllerine silinmeyen mürekkeple kaydedilir.

Gönül dilimizin mimarları, gönlün dantelasında kelimelerle naksettikleri dizelerin de bizim gönlümüzde nara atan, masum gönüllerimizde akan gözyaşı anlamında şiirler örerler ve üzerimize hü-
zün yağdırırlar.

Gönül dediğimiz şey nedir?

Gönül, ele avuca sığmaz. Gönül henüz okunmamış kitapların bulunduğu bir kütüphane, henüz yakalanmamış balıkların bulunduğu bir okyanus gibidir.

Gönlün içinde insanın tekrar tekrar okumak istediği istekler, arzular, devamlı yakalayıp anlamak istediği duyguları ayaklandıran istekler arzular vardır. İşte bunlar kütüphanede okunmamış kitaplar, okyanusta yakalanmamış balıklar gibi, okuyucusunu ve avcısını beklerler. Bunları ancak gönül dilimizin mimarları okuyabilir ve yakalayabilirler.

Ozan kimdir?

Ozan, bir halk bilicisidir. Bir mana yaratıcısı, nağmekân, yani; âhenkli ses ve ezgi üstadıdır.

Ozan, Türk milletinin tekâmülünde mühim rol oynamış, özellikle Oğuz boylarının kadim şairleri, âşıkları, dansçı, musikişinas, hekimlik ve yaratıcı kabiliyette sahip insanlardır. Bu kadim şairler Altaylar içerisinde "kam", Tunguslarda "şaman", Yakutlarda "oyun", Moğollarda ve Buryatlarda "bu", yahut "bukuc", Samoidlerde "tadiben", Finlerde "tiotocjoc (bağcı), Kızıllarda ise "bahsı, bahşı" ünvanlarıyla tanınan kişilerdir.

Ozan, Saka, Hun, Göktürk ve Uygur (MÖ 7. yüzyıldan MS 11. yüzyıla kadar) geniş kapsamlı kaynak ve destanların ("Alp Er Tonga", "Şu", "Oğuz Kagan", "Bozkurt", "Töre", "Göç") ortaya çıkmasında, sığır av törenlerinde, halkın dünya görüşünün olgunlaşmasında önemli rol oynayan çeşitli ritüellerin aktif rol alan önemli mistik bir şahsiyettir.

Ozan, kopuzu ile saraylarda, şölen ve toplantılar-

da bahadır kişilere ait kahramanlıkları terennüm etmiş, onları tanıtırıp yaşatmış kişilerdir.

Ozan, kadim Türk devletlerinin saraylarında, Alp Er Tonga ve Atilla gibi Kağanların ordusunda bulunmuşlardır. Onlar modern saz şairlerimizin atalarıdır.

Ozan, hem sanatçı, hem yaratıcı, icracı hem de kelime terimi üstadıdır. Bir halk şairi ve müzisyen olan ozan eski çağlardan beri çeşitli Oğuz boyları arasında kopuzuyla söz ustası, müzisyen ve icracı kişiler olarak görülmüşlerdir. 15. yüzyıldan itibaren Azerbaycan ve Anadolu'da ozanın yerini "âşık" kelimesi almıştır.

Ozan yerine "dede" kelimesini de kullanıldığını söyleyebiliriz; ozan sanatının usta dedesi "Kitabi-Dede Korkut" gibi muhteşem bir eserden bildiğimiz "Dede Korkut"tur, bir diğer "Aslı-Kerem" destanının yaratıcısı Dede Kerem'dir. Ayrıca 16. Asrın Turab Dedesi, 17. Asrın Dede Kasımı adları, eserleri elimize henüz ulaşmayan daha nice dedeler "Dede-Ata Korkut" sanatının temsilcileridir.

Ozanların önemli özelliği nelerdir?

Ozanlar, bizim görmediğimiz görürler, bizim farkında olmadığımız fark ederler, olaylara bizden farklı perspektiften bakabilirler.

Ozanlar, gönül dilimizin mimarları, insan ruhunu gizemli, karanlık bir ormanın kuytularında gezintiye çıkabilirler, insan dilinin ifade edemediklerini kelimelerle nakış nakış işleyerek ete kemiğe büründürebilirler.

Ozanlar, gönül dilimizi hem de iletişim anlaşma dilimizi nakış nakış işleyip geleceğe miras olarak bırakan ezel anasından ölmek üzere doğan şahıslardır.

Ozanlar, duygu diliyle, gönül dili ile her şeyi kaydeder. Türk milletinin gören gözü, işiten kulağı, seven yüreği ve haykıran dilidir, ozan!

Ozanlar, bizim dilimizin, Türkçemizin, güzelleşmesinde, büyümesinde ve fidanlaşmasında rol oynayan dil yaratıcısıdır.

Ozanlar, dil denilen iletişim ögesini gelenek, görenek, töre ve kültür unsurları ile harmanlayan ve bunu ahenkli söz formatına, türkü lezzetine dönüştüren nağmekânlardır.

Ozanlar, bilgilerini Türk İslam kültürü teknesinde yoğurup şekillendirirler.

Ozanlar, Türklüğümüzün ve İslâm ahlakımızın en güzel yönlerini duygu diliyle ortaya koyar.

Ozanlar, sazlarıyla, sözleriyle geleneklerimizi, göreneklerimiz, faziletlerimizi, kahramanlığımız devletimize, milletimize bakış tarzımızı, dünya görüşümüzü, acılarımızı, üzüntülerimizi, yokluk karşısında yaşadıklarımızı dile getirirler

Ozanlar, hak âşığıdır. Ozanın gönül dili ile oluşan halk şiiri ve kopuzu, bağlaması, sazı milletimizin, millet hayatımızın şah damarı gibidir.

Ozanlar, halk şiir türlerini, türküleri, destanları atalarımızdan miras alarak önce çağımıza sonra da bunları geleceğe taşıma görev ve sorumluluğunu taşıdıklarını bilen kişilerdir.

Ozanlar, halk şiir türleri; halk türküleri, destan ve efsaneleri ile büyümüş ve çocuklarımızın doğumunu, düğünlerini, çocuklarımızı asker gönderirken yaptığımız törenleri saz ve sözle güzelleştirirler.

Ozanlar, Çocukları doğumlarında sazla, sözle, askere uğurlarken sazla sözle uğurlayan, düğünleri sazla sözle güzelleştiren kişilerdir.

Ozanlar, bir kaybımız olduğunda, bir büyük faciayla karşılaştığımızda da acı ve üzüntülerimizi sazımıza ve sözüme döker.

Ozanlar, sazın ve sözün Türk'ün varlık sebebi olduğu bilirler.

Ozanlar, Türkün kendine has özelliklerini saz, sözle dile getirir. Varlığımızın devamında, kültür değerlerimizin canlılıkla yaşamasında önemli roller üstlenirler.

Ozanlar, sazın ve sözün milletimizin en temel kültür unsurları olduğunu ve saz ve söz olmadan varlığımızı ve kültürümüz devam ettiremeyeceğimizi bilirler.

Ozanlar, sazsız, sözsüz ve türküsüz Türk milleti olamayacağını, ozanların şiirlerinin Türk kültürünün harman yeri olduğunu bilirler. Onlar, saz ve sözleri ile milletimizi ayakta tutarlar.

Ozanlar, halkın rehberidir, onların öncüsü, sözcüsüdür. Onlar alınlarında yazılı olan bir yazıyla doğarlar. Ozanlık onlara ecdadın mirasıdır, kutlu kültür mirasıdır, Dede Korkut, Karacaoğlan, Köroğlu mirasıdır.

Ozan, söz ve söz ustasıdır. Ozan tüm halkı kucaklar asla taraf değildir.

Kutlu kültürümüzü atalarımızdan devralıp onu geleceğe taşıyan saz ve söz ustalarıdır.

Ozan, halkın söyleyemediğini söyleyen, görmediğini görüp ifade eden kişidir.

Öze Çağrı Şiirindeki Kavramlar Ve Bağlamları

I. Dörtlük:

Kaybetmeden kimliğini

Ey Türk; titre, özüne dön!

Koru Türkün birliğini

Ey Türk; titre, özüne dön!

1. Kimlik Kavramı:

Ozantürk, “kimlik” kavramını “Kaybetmeden kiliğini” uyarısıyla ifade ediyor. Ozantürk, yaşam döngüsü içinde “kaybedilebilen bir kimlikten” bahseder.

Aynı metotla yanı önce soru sorarak konumuzu inceleyerek; öcelikle, “Nedir kimlik?” sorusunu soralım.

Öncelikle, kimlik bir bilinç sorunudur ve kişinin

kendi hakkında bilinçsizce oluşan algılayışının bilince çıkmasıyla oluşur.

Hem bireysel hem de toplumsal olmak üzere iki düzeyde kimlikten bahsedebiliriz.

Aslında, “ bireysel, toplumsal ve millî” olmak üzere üç kimlik söz konusudur. Ancak biri bireysel, kişiye özgü; diğer ikisi, toplumsal yani “ortak kimlik” olduğu için aslında iki kimlikten bahsedebiliriz. Bunların Biri “ben, diğeri “biz” olgusudur.

“Ben” yani bireysel, kişiye özgü kimlik dışardan içeriye doğru oluşur. Ancak, her birey başlangıçta bir aile, akrabalık, çevre ve bir gruba ait olduğundan bu birimlerdeki etkileşim ve iletişime katılımı ve bu birimlerde kendisini algılayışını benimsediği oranda ortaya çıkar.

Bu birimlerde ortaya çıkan biz-kimliğidir ve bu kimlik zamanla bireyin ben-kimliğinin önüne geçer, ondan önce gelir. Kimlik dediğimiz şey; “sosyo-genetik” bir olgudur. Ortak kimlik bu birimlere gelişen bireysel bilgi ve bilincin ürünüdür. “Biz”i kuran ve taşıyan “biz kimliği”, bütünüün parçadan daha önemli olduğunu vurgular. Birey bir duyguyla “ben”in yani parçanın bütünden daha önemli olduğunu düşünebilir; ancak, parça dediğimiz şey her zaman bütüne bağlıdır. Birey kimliğini, bütün içindeki rolüne göre kazanır. Bütün dediğimiz şey de parçaların birlikteliğinden oluşur.

Bu nedenle her ikisi de sosyo-genetiktir.

“Ben kimliği” hem bireysel hem de kişiseldir, “biz kimliği” ortaktır yani toplumsal ve millî (ulusal) dir.

“Bireysel kimlik” bireylerin bilincinde kurulan ve saklanan, onu tüm (“öneme sahip”) diğerlerinden ayıran detayların yarattığı imgedir, bedensel varlığın kılavuzluğunda gelişen kendilik bilinci, onun indirgenemezliği, benzersizliği ve yeri doldurulamazlığıdır.

“Kişisel kimlik” ise bireyin, sosyal yapının özel bileşimlerine dâhil oluşu ile yüklendiği roller, özellikler ve yetkilerdir. Bireysel kimlik, bir yaşamın doğumdan ölüme, varlığının maddi temelleri ve temel ihtiyaçlarına kadar tek kişiye özgü ve rastlantısal “verilerle” ilişkisine dayanır. Kişisel kimlik ise aksine bireyin cezai ehliyeteye sahip olması ve sosyal kabul görmesine dayanır.

“Ben kimliği”nin, bireysel kimlik dâhil iki yönü “soso-genetik” ve kültürel olarak belirlenmiştir. İki süreç, bireyleşme ve sosyalizasyon süreçleri, kültürel olarak belirlenmiş kulvarlarda giderler. Kimliğin bu iki yönü de, belli bir kültür ve dönemin dili, kavramlar dünyası, değerleri ve normları tarafından özel olarak belirlenen ve onlardan etkilenen bilinç sorunudur. Bu durumda toplum bireyin karşısında ayrı bir varlık olarak değil, onun kimliğinin kurucu bir unsuru olarak ortaya çıkar. Kimlik, “ben kimliği” de buna dâhil, hep bir toplumsal yapıdır ve bu haliyle hep kültürel kimliktir.

Ben kimliği ve biz kimliği arasındaki fark hiçbir şekilde birinin “doğal”, ötekinin kültürel bir yapı olmasında aranmamalıdır. “Doğal” kimlik yoktur. Aradaki fark, ortak kimliğin, kişisel kimlikte olduğu gibi kişinin bedeninin doğal, elle tutulabilirliğine dayanmamasıdır. Ortak kimlik sonuçta sembolik bir biçimlendirmedir. “Sosyal beden”, görülebilir, elle tutulabilir bir gerçeklik olarak yoktur. O bir imge, bir hayali büyüklük, bir sosyal yapıdır. Ama bu haliyle gerçekliğin ta kendisidir.

Ortak kimlik ya da biz kimliği dediğimiz zaman bir grubun yarattığı ve üyelerinin özdeşleştiği imgeyi anlarız. Ortak kimlik, söz konusu bireylerin Özdeşleşmeleriyle ilgili bir konudur. Kendi başına bir ortak kimlikten söz edilemez. Kendini bu kimlikte tanımlayan bireylerin varlığı ölçüsünde var olur. Grup üyelerinin bilincindeki canlılığı ölçüsünde ve onların düşüncesi ya da eylemini etkilediği ölçüde güçlü ya da zayıftır.

Toplumların sosyal imgesi ile sosyal hatırlama, yani tarih bilinci arasındaki ilişki

Etnolog Rudiger Schott’un formüle ettiği gibi, gruplar tipik olarak bilinçlerini kendilerinin bir bütün ve özellikli oldukları düşüncesini geçmişteki olaylara dayandırır. Toplumlar geçmişe öncelikle kendilerini tanımlamak için ihtiyaç duyarlar.

Mısırlı bir yazar Muhammed Hüseyin Heykel, “Bir ulus sadece geçmişini yaşatarak yaşar”.

Her grup geçmişinde “kendisi ile ilgili bilinç ve açıklamayı bulur - grup üyelerinin bu ortak varlığı ne kadar zenginse, grup da o kadar birlik ve bağlılık içindedir”.

Ulusal toplum imgesi, zamanın derinliklerine

ulaşan bir süreklilik imgesine ihtiyaç duyar. (Assman, 2015: 140-141)

Bireysel kimliğimizle, soy, etnik kimliğimizle ve ulusal kimliğimizle birlikte insanlık âleminin bir üyesiyiz. “Ben” kapsamında benim anam, benim babam, benim kardeşlerim diyebileceğim kişiler olduğu gibi, benim boyum, soyum diyebileceğimiz soy sop kimliğimiz var. “Biz Kimliği” kapsamında millî kimlik Türk kimliği, diğer milletlere ve halklara düşmanlığı değil, Türk milletinin gerçek yüzüne, tarihine ve varlığına olan sevgisini, bağlılığını ve gururunu kapsar. Bizim milletimiz, bizim tarihimiz, bizim kültürümüz diyebileceğimiz unsurlar var.

2. Türk’ün Birliği

Ozantürk “*Koru Türk’ün birliğini*” mısrası ile yine bize bir uyarıda bulunarak, “Türk Birliği” kavramı üzerinde duruyor.

Ozantürk bu kavramın bağlamı “biz Kimliği” kapsamındadır ve “millî (ulusal) kimliğimizden söz eder. ,Aslında, Ozantürk’ün “Koru Türklüğün birliğini” derken kastettiği Türk birliği: Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Başkurdistan, Bulgar Türkleri, Güney Azerbaycan, Çuvaşistan, Dağıstan, Doğu Türkistan, Afganistan, Ermenistan, Gürcistan, Irak, İran, Kabardey-Balkar, Karakalpak, Kıbrıs, Altay, Kırımçak, Kumuklar , Mari El, Nogaylar, Gagavuzya, Karaçay-Çerkes, Karaylar, Kaşkaylar, Şorlar, Suriye, Tataristan, Tuva, Hakasya, Yakutya, Yunan Türkleri, Salarlar, Dolganlar, Yugurlar (Uygurlar), Halaçlar (Kalaç), Avrupa Türkleri, Macaristan, Kırım ve çok sayıda bilinmeyen Türk soy, boy ve topluluklarını kapsar.

Ozantürk bize bu kavramın bağlamında farklı devletlerde olsa tek bir millet olduğumuzu vurgular. Bu birliğin içerisinde “Dünya Görüşünde” birleşmesi gereken, ekonomik, ticari, kültür alışverişleri ile birlik olması gereken Türk Dünyasını ifade eder.

Türk dünyasında Avrupa Birliği gibi bir birliğin kurulması gerektiğini vurgular.

Ozantürk’e göre dünyada “biz kimliği”, sayı ve toprak bakımından Türk milletine eşit olan başka

bir milletin olmadığını da bize vurgulamaktadır.

Kurulacak olan Türk Dünyası Birliği sadece Avrupayı değil Avrasya ve Afrikayı da kapsayacaktır.

Ozantürk “biz” kimliğine vakıf bir Türk’ün algısında; ister kendine özde Türk, Türkçe konuşan halk, Türkçe konuşan halkların akrabası demesi ya da Türkçe konuşup kendisini bu kimliğin aidiyetinde olduğunu kabul etmesi arasında hiç bir fark gözetmez.

Ozantürk’ün burada vurguladığı Türklük anlayışında Mustafa Kemal Atatürk’ün “Ne mutlu Türk’ün diyene!” algısı ve inancı hakimdir.

3. “Ey Türk; titre, özüne dön!” veciz ifadesi

Ozantürk burada Kök Tigin kitabesinin Doğu yüzü 22. ve 23. satırlarda geçen veciz bir ifadeye hatırlatmada bulunarak bu veciz ifadeye şiirinde müzikalite katar.Şiirde adeta bu sözü Kül Tigin Kağan’ın kendi ağzından çıkıyormuş gibi bize hissettirir.

Öncelikle bu veciz ifadenin geçtiği satırları Orhun Alfabesiyle aslından vermenin önemli olduğunu düşündük:

𐰇𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏 (22)
𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏
𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏
𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏 (23)
𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏𐰏: 𐰇𐰏𐰏𐰏

(Tekin 1988: 44; Recepli, 2009: 284; Ergin, 2011: 16-17.)

Ozantürk’in her dörtlükte vurguladığı ve tekrarladığı, “*Ey Türk; titre, özüne dön!*” ifadesi Kök Tigin yazıtlarının doğu yüzünde geçen 22 ve 23 satırlarda geçen: “(22)... Türk oğuz begleri, bodun esiding: üze tengri basmasar, asra yir teinmeser, türk bodun, iliğin, törüqin kim artatı üdaçı erti? (23) Türk bodun].... ökün...” ifadelerine bir hatırlatmadır (telmih). (Rəcəbli, 2009: 293-294)

Ozantürk burada “**ökün**” kelimesinin etimolojik anlamında bir değerlendirme yapmış gibidir. Kelimeye “özne dön” şeklinde mana kazandırmıştır.

“**ökün-**” kelimesi kitabelerde bazen tek başına bazen de fiiler dizisi içinde en çok tekrarlanan kelimelerden biridir.

Genel bir bağlamda nalamı, işlenen bir hata, günah sonucunda insanın kendi iç benliğinde yaratı-

cıya yalvararak kensi asli fitratına dönme eylemini içeren bir itek vardır.

Ozantürk bu ifadeyi en yalın biçimde “özüne dön-” filli ve uyarısıyla aynı zamanda kelimeye mana verir.

Kelimenin kapsamında yalvarmak ve uzun günah itiraflarında bulunarak bir iç temizlenme ve hatalardan temize çıkarak pişmanlık duygusu ile ruhsal arınma ritüeli söz konusudur. İnsan geçmişini muhasebe ederek, geçmişi ile murakabe ederek geçmiş hatalarını tölere ederek geleceğe daha emin adımlarla yürür. Ozantürk, burada bizden anlık zamanda önce kendi geçmişimize, sonrada milletimizin yarattığı şanlı tarihi şahsiyetlerin şahsında bizden bir karşılaştırma yaparak yarınları kendimizi daha güçlü hazırlamanın metodunu bize veriyor.

Ne varsa kişinin kendi özünde, fitratında vardır.

Özüne dönmek, aslında “titreyip kendine gelmektir”.

Özüne dönmek, bireyin kendi kültür değerlerine, tarihine, millî değerlerine ve “Biz” kimliğinin oluşturduğu “Türk Kimliği”ne dönüşür.

Özüne dönmek, bireyin zaman içinde kendi yüzüne taktığı maskeleri çıkarıp, çocukluk yüzüne dönmesidir. Kendi Ögesinin (annesinin) doğduğu fitrata dönmesidir.

Özüne dönmek, “ben kimim?” sorusunun cevabını aramaktır.

Özüne dönmek, dünyaya geldikten sonra hayatımızı, geleceğimizi hazırlamak adına önce ailede, çevrede ve sonrada uzunca sürecek olan eğitim öğretim sürecini sordulayarak belerden olumsuz etkilediğimizin farkında olmaktır.

Özüne dönmek, gittiğimiz okullarda etkilediğimiz öğretmenleri, sistemin bize kazandırıp kaybettirdiklerini, güye geleceğimizi seçmemiz sistemin bize zorladığı doğru yanlış herşeyi isorgulamaktır.

Özüne dönmek, artık kendi hayatımızla ilgili önemli kararlar almamızı ve biz kimliğinin Türk olmanın gerektirdiği sorumluluğu yüklenmemiz gerektiğinin bilincine varmaktır.

Özüne dönmek, bundan sonraki hayatımızı kimsenin etkilemesine izin vermemek kendi seçimlerimizi kendimiz yapma iradesini ulaşma bi-

lincidir.

Özüne dönmek, “ben kimliği ile “Ben kendimi ne zaman sevdim?” sorunu sorarak, kendini sevmeyenin başkasını seveneyeceğini idrak etmektir.

Özüne dönmek, “Ben kendi dışında bir başkasını ne zaman sevdi?” sorusunu sorarak etrafımıza kustduğumuz öfke problemini algılamak ve duru bir kişiliğe kavuşmaktır.

Özüne dönmek, sana sokulan, senden sevgi bekleyen bir sokak kedisine içebileceği temiz bir su, yiyebileceği bir yiyecek uzattı mı? “ sorusunu sorarak evrendeki her varlıkla bütün olduğumuzu ve birbirimize muhtaç olduğumuz bilincine kavuşmaktır.

Özüne dönmek, “Ben milletim için bugün ne yaptım, ben bugün Allah rızasını kazanmak için ne yaptım?” sorusunu sorarak bunlar verebilecek cevabın olmazsa bile korkmadan, duygularımız, eksiklerimiz itiraf etmek ve kendime dönme bilincini kazanmaktır.

Özüne dönmek, bir buzdağını kırar gibi üzerinde çalışmak demektir ve bedel ödemesi demektir. Önce yalnızlaşmak, çevreyi azaltmak, televizyon izlemeyi azaltmak, daha az konuşmak gerekir.

Özüne dönmek, kişinin kemdi akıl mertebesine ulaşmasıdır. burada artık o insan kendisine takılan isimle kendini belirlemez, burada artık soyutlama ve içgörü kazanma vardır.

Özüne dönmek, acı çekmeden sessizleşmek, isimlerimizden ve sıfatlarımızdan kurtulmaktır. artık biz bilinciyle Türklüğü, kul bilinciyle Allah’ı hatırlayarak bir başkası ile empatik ilişki kurabilme yeteneğine bilinçli olarak ulaşmaktır.

Özüne dönmek, insanın gerçek benini buması için aydınlanma yaşamaktır.

Özüne dönmek, insanın kendi düşüncelerini başkalarının düşüncelerinden ayırt edebilmektir.

Özüne dönmek, insanın kendini keşfetmesi ve kendine güvenmeye başlaması demektir.

Özüne dönmek, bilinçli olarak kendi hayatını organize edebilmektir.

Özüne dönmek, insanın kendi dünyasını fethetmesidir.

Özüne dönmek, kendi istek ve tutkularının peşinde koşmak, demektir.

Özüne dönmek, aslında kendi hayatına kendi tarihini, manevi şahsiyetleri ve bizat yaratıcıyı Allah’ı rehber etmektir.

Özüne dönmek, bakış açısını hayat paradigmasını değiştirmek ve doğru bakış açısını bulmak demektir.

Özüne dönmek, başkaları tarafından sevilme ihtiyacından vazgeçmek sadece Allah’ın rızasını kazanmak için çalışmak demektir.

Özüne dönmek, olaylara çözümsüz ve negatif bakmatı bırakarak tevekkül edebilmektir.

Özüne dönmek, devasmlı kendini sorgulamaktır.

Özüne dönmek, “Allah, Resülü ile müminler üzerine kendi katından huzur indirdi.” ifadesine inanarak, hayatın için gerekli olan huzuru bulmak demektir.

Özüne dönmek, Mevlana’nın “Her kim aslından uzak düşse arar, asl’a dönmek için uygun bir gün arar.” sözü doğrultusunda kendimize dönmek için sıklıkla kendine zaman ayırmak demektirç

Özüne dönmek, “Konsantrasyon, bütün üstün yeteneklerin temelidir.” diyerek sık sık vecd ile murâkabe edebilmektir.,

Özüne dönmek, nereden bakarsan bak; zor bir yolculuktur. Elbette, kolay değil. Özüne dönme k kolay bir yolculuk değil.

Özüne dönmek, doğru zannedip kalbine ördüğü duvarları kırma yolculuğudur.

Özüne dönmek, kalbine yer etmiş tanrılaştırdığı her bir taşı çıkarttığında canının yanması demektir.

Özüne dönmek, kalp gözünü açmak demektir. Özüne dönmek, içten saf bir şekilde dua etmektir.

Özüne dönmek, kalbinde kuşkuya yer vermemek ve şüpheye düşmemek demektir.

Özüne dönmek, insanın sıfır noktasına dönerek kendi dengesini bulması demektir.

Özüne dönmek, insanın kendi özgür iradesi ile yaşamaya başlaması demektir.

Özüne dönmek, Allah’ın yarattığı mükemmel işleyen sistemi farketmekve kendisinde bunun bir parçası olduğunu bilmek demektir.

Özüne dönmek, insanın kendi geleceğini sorumluluğu alıp kendi geleceğini hazırlama

iradesine sahip olmak demektir.

Özüne dönmek, hayat yoluna taşları da gülleri kendinin koyduğunun farkına varmak demektir.

Özüne dönmek, kalbinin dilini çözmek, onun derinliklerine inmek, o engin okyanusta yüzmek demektir.

Özüne dönmek, kalbinize gelen ilhamları, ancak kalp ile doğru anlayacağınız, beynimize sorarsak yanılabilceğimiz anlamaktır.

Özüne dönmek, insanın, Rabbi ile ilişkisini idrak etmesi demektir. İnsanın sık sık zihnî murakabe ile Rabbini ikretmek demektir.

Özüne dönmek, insanın kendi konumunu idrakte zihnî bulanıklığa düşmemesi demektir.

Özüne dönmek, insan olarak bizim hiçbir hesabımızın sonsuz ve mutlak olamayacağını idrak etmektir.

Özüne dönmek, insanın kendi nefsinin putlaştırılmaması için “Hevasını ilâh edineni gördün mü?” sorusunu idrakle sorgulamaktır.

Özüne dönmek, Mesnevî ikliminden beslenen Şeyh Gâlib’in bir beytinde dile getirdiği gibi:
“Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan Âdemsin sen”
Kendini tanımak ve ötekilerin de kendisinin aynası olduğunu far edebilmektir.

Özüne dönmek, yaratılış gayesine uygun davranış sergilemek ve kendisiyle birlikte ötekinin de hak, hukuk ve nimet paylaşımı konularındaki eşitliğini kabul etmektir.

Özüne dönmek, âlemdeki her şeyin Allah’ın irâdesi, kudreti ve bilgisi çerçevesinde cereyan ettiği şuuruyla Allah katında en üstün ve değerli insanın kendisi için istediğini başkası için de isteyen kimse olduğu bilinciyle hareket edebilmektir.

Özüne dönmek, Hz. Âdem (as)’den beri dünyamıza milyarlarca insan, binlerce kabile ve milletin geldiğini idrak ederek bunlardan bir kısmının ilim ve irfan sahibi olduğunu, çoğunluğunun ise cehaletin karanlıklarında kaybolduğunu bilemek ve çalışıp gayret ederek bilgi ve hikmeti elde eden insan, yeni medeniyetler kurabileceğini kabul etmektir.

Özüne dönmek, gönlünü ve idrâkini ihmal kendi iç dünyanı beslemek ve ilimden daha özel

bir anlam içeren mârifet, düşünüp tefekkür etmek, bir şeyi olduğu gibi, eşyayı hakikati üzere idrâk etmektir.

Kaynaklar

Durbilmez, Bayram (2021). Ç/ağlayan S/özler: Öze Dönüş, Ankara:1. Baskı, uzun Dijital Matbaa, Sonçağ Yay., İkinci basım. Assmann, Jan, (2015), Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Türksoy (Maharramov), İlkin,(Türksoy, 2015:2). Türk Yazıtı, Bakı: E-mail: Maharramov_Ilkin@box.az.

Allahmanlı, Mahmud, (2013). Ozan Aşık Yaratıcılığının İnkişaf Yolları, “Ozan Aşık Sanatı”. Bakı: Çayıoğlu Matbaası.

Tekin, Talat, (1998). Orhun Yazıtları Kül Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk. İstanbul: Simurg Yayınları.

Rəcəbli, Əbülfəz, (2009). Qədim Türk Yazısı Abidələri 4 Cildə I Cild Göytürk Yazısı Abidələri I Hissə, Bakı.

Ergin, Muharrem, (1908). Orhun Abideleri. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

ŞİİR İKLİMİNDE GEZİNTİ

Ey gönlümün dili, gözümün seli
Güzel duyguların hamalı mısın?
Bazan kırlar boyu çiçek bezeli
Bazan elbisesi yamalı mısın?

Her çırpınışında birşeyler gizli
Peri ülkesinin masalı mısın?
Sözün içinde söz... Anlam dehlizli
Kelâm çobanının kavalı mısın?

Gezintin âhenkli, kaygın renkli
Deniz rüzgârının uysalı mısın?
Yeşil vâdilerde beyaz çelenkli
Dağ marallarının kumralı mısın?

Gâyesiz iklîme götürme bizi
Birlik denizinin kumsalı mısın?
Gemi sıfatında gezdir denizi
Sen de gönlüm gibi sevdâlı mısın?

Önder ÇAĞIRAN

Giriş

Gazete, öncelikle insanların kendi memleket ve sonra dünya olaylarını okuyucu kitlesine bildirmek, onların siyasi, fikri, sosyal ve ekonomik sahalarda ilerlemesini sağlamak amacıyla günlük olarak yayımlanan bir araçtır.

Gazete, insanlara yakınlarında ya da uzak çevrelerinde olup bitenleri, olayları bildirmeyi amaçlar.

Gazete insanların başkalarından haber alma, kendi hakkında haber verme ihtiyacından öncelikle batıda ortaya çıkmış bir türdür.

Gazete memleket ve dünya olaylarını merak eden insanlara bildirme ihtiyacını karşılama işini üstlenen kişiler "gazetec" olarak adlandırılmış ve önemli ve saygın bir mesleğin oluşmasına yol açmıştır.

Gazeteciler öncelikle haberlerin ve fikirlerin toplanması, değerlendirilmesi, işlenmesi ve bunları başkalarına ileterek kamuoyu oluşturma gibi bir sanatı ve mesleği icra etmektedirler.

Demek ki bir gazetecinin gazete hazırlama aş-

masında belli görevleri üstlenmesi gerekiyor.

Gazetecilerin, "haberlerin ve fikirlerin toplanması, haberlerin ve fikirlerin işlenmesi, haberlerin ve fikirlerin değerlendirilmesi, haberlerin ve fikirlerin başkalarına iletilmesi, haberlerin ve fikirlerin başkalarına iletilerek kamuoyu oluşturmak, haberleri uygun bir şekilde görsel hale getirmek." gibi görevleri vardır.

Haber Alma ve Haber Verme Doğal Bir İhtiyaçtır

Gazetecilik mesleğinin ortaya çıkmasındaki en büyük etken, toplumun çevresinde ve daha uzağında gelişen olaylar hakkında bilgi sahibi olmak istemesidir. İnsan çevresinde olup bitenleri öğrenmek, kendi başına gelenleri başkalarına duyurmak, bunlar üzerinde düşünmek ve düşündüklerini de iletmek ihtiyacını hissetmiştir.

Gazetecilik Mesleğinin Ortaya Çıkması

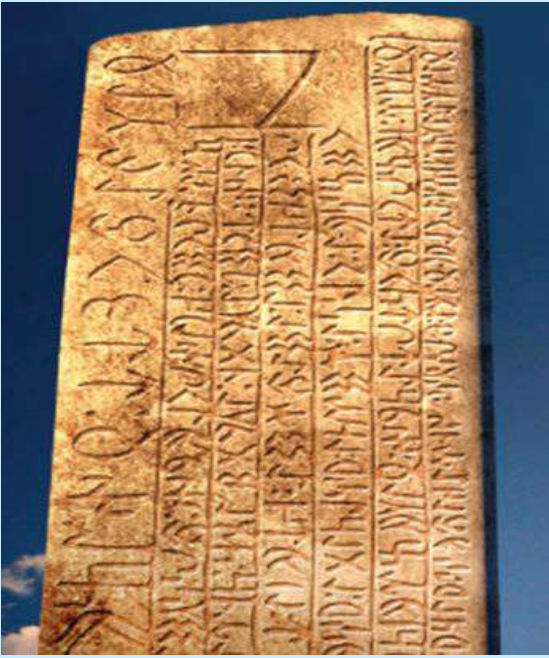
Gazetenin ortaya çıkışı kadim zamanlara dayanır. Babilonyalılarda kamu ile ilgili olayları günü-günü-

ne yazan ve bunları fırınlanmış çamur tabletler halinde duvar gazetesi olarak çıkarıldığı bilinmektedir.

Louvre Müzesi'nde Mısır papirüsleri arasında gazete örnekleri olduğu dikkate şayandır.

Eski Yunan sitelerinde de tarihi olayların yazıldığı "Ori"ler, günlük olayların yazıldığı "Efimerit"ler ilkel gazete niteliğindedirler.

M.Ö. 59'da "Acta Diurna" adıyla bildirimler yayımlanmıştır. Acta Diurnalar halkın görebileceği şekilde kentin belli başlı yerlerine asılmış, aynı zamanda evlere ve diğer eyaletlere gönderilmiştir. Bu nedenle, Acta Diurna'yı bugünkü modern gazetelerin atası, haberleri toplayan görevlileri ise bugünkü muhabirlerin ilk örneği olarak saymamız hiç de yanlış olmayacaktır.

"Bengü taşlar" üzerine nakşedilen "Orhun Kitabeleri" liderlerin kendi yaptıkları hakkında halkına haber verme amacı taşıdığı için bu kitabelerin bizde insanın haber alma, başkalarına kendi yaptıkları ile ilgili haber verme ihtiyacından kaynaklandığından Türk gazetelerini ilk örneği kabul edilebilirler.

Haber Mektupları

Gazetenin gelişinde ilk aşama "haber mektuplarıdır. Haber mektupları 1200'lerde, el yazıcılığının gelişmesi ile ortaya çıkmıştır.

Haber mektupları bir gazete niteliği ile ortaya çı-

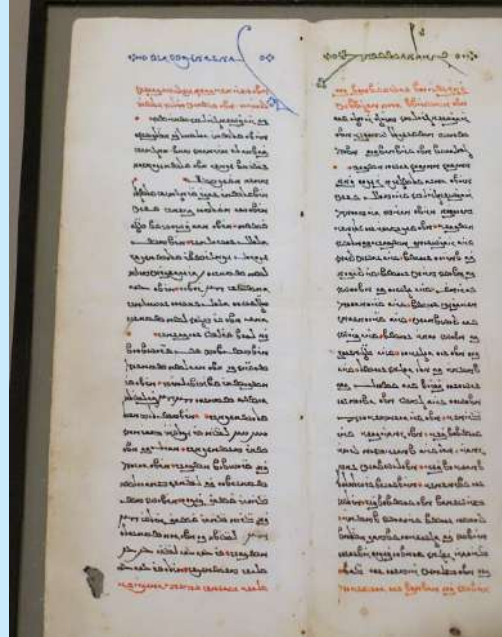
karak insanların haber alma ihtiyacını gidermiştir.

Özellikle Avrupa'da ticari kuruluşların merkez ve şubeleri arasında; malların fiyatları, gemilerin limanlara geliş gidiş tarihleri ve saatleri, Avrupa'nın önemli saraylarında olan bitenler hakkında haberler, içeren mektuplar gazete özelliği taşırlar.

13. Yüzyılda Venedik'te 'Avvisi' adıyla doğduğu ün kazanan haber mektupları özellikle Almanya ve İtalya'da önem kazanmıştır. 14, 15 ve 16. yüzyıllarda birbiri ardına gerçekleşen keşif ve icatlar da haber mektuplarına olan ilgiyi artırmıştır.

Matbaanın Bulunuşu

Alman Gutenberg'in matbaayı bulduğu iddia edilse de asırlar önce Asya'da hareketli harflerin kullandığı yöntemi Uygur Türklerinin kullandığı bilinmektedir.

Doğu Türkistan'da yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan rulo yazma eserler bunu açıkça ispatlamıştır. Çinlilerin, henüz M.S. 2. yüzyılda, taş ve tahta kalıplara kazınan metinlerin baskıyla çok sayıda kopyasının çıkarılması yöntemini kullandıklarına dair bilgiler vardır. İlk haber niteliği taşıyan yazı Tang sülalesi zamanında yayımlanmıştır. Tek tek harflerin birleştirilmesiyle oluşturulan hareketli baskı yöntemi ise Uygur Türkleri tarafından kullanılmıştır. Uygurlar, kalıp baskı yöntemi yerine, tahtadan yaptıkları ve çoğalttıkları hareketli

harfleri birleştirip dizme tekniğini geliştirmişlerdir. 19. yüzyılın sonunda Kansu'da bir mağarada yapılan araştırmalarda bu tür belgelerin yanı sıra tahtadan yapılmış Uygur harfleri de bulunmuştur.

Bu yöntem asırlar sonra Avrupada Gutenberg'in de dâhil olduğu bir kısım matbaa ustası tarafından yeniden ele alınacak, geliştirilecektir.

Metinleri hızlı ve ucuz çoğaltması nedeniyle matbaa yaygınlaşmıştır. Almanya'dan Avrupa'nın diğer bölgelerine matbaa hızla yayılmıştır.

Basılı Haber Kitapları

Venedik'te 'Avisi' olarak adlanan ve Raportisti, Gazzettanti, Novellanti, Menanti gibi isimler altında çıkan basılı haber mektupları ise, matbaa yoluyla çok sayıda ve kısa zamanda basılabildiğinden 'Gazetta' denilen bakırdan, en küçük Venedik parası karşılığında satılmakta ve fiyatından dolayı halk tarafından ilgi görmekteydi.

1578-1647 yılları arasında yaşamış Philipp Hainhofer adlı bir Augsburg'lu antikacı, kendine ulaşan haber ve bilgileri derleyip, düzenleyerek, bunların basımını sağlar. Böylece Haber Kitapları ortaya çıkar.

İlk Gazetelerin Ortaya Çıkışı

1609'da Strassburg'da (bu dönemde Almanya sınırları içindedir) Almanca yayımlanan Avis Relation oder Zeitung çıkmıştır. Aynı yıl aynı isimle bir başka gazete Augsburg'da neşrolunmaya başlamış, Aviso isimli gazete de aynı sene Wolfenbüttel'de yayınlanmaya başlamıştır. 1610'da Köln'de Gedenck Wurdige Zeitung isimli bir başka gazete yayına girmiştir. Bunları diğer çok sayıda yayın takip etmiş, 1619'dan itibaren Anvers, Amsterdam, Viyana, Frankfurt, Londra, Zürih, Paris, Stokholm ve Roma gibi Avrupa şehirlerinde gazeteler neşrolunmaya başlanmıştır.

Fransa'da 1631'de La Gazette isimli gazete, devlet destekli olarak çıkmıştır. Daha sonra adı La Gazette de France olmuştur.

Bilinen ilk günlük gazete, Einlauffende Nachricht von Kriegs-und Welthändeln adıyla Timotheus Ritzsch tarafından 1 Ocak 1660'da Almanya'nın Leipzig kentinde yayınlanmaya başlamıştır. Einlauffende Nachricht

von Kriegs- und Welthändeln dünyanın ilk günlük gazetesi olma özelliğini taşımaktadır.

İngiltere'nin ilk günlük gazetesi Daily Courant Londra'da kuruldu. Daniel Defoe tarafından 1719'da kurulan The Daily Post izledi.

Amerika'da günümüz formatındaki gazetelerden önce ilk haber kâğıtları Batı Hemisphere'de İspanyolca olarak görülmüştür. Amerika'da düzenli olarak yayınlanan ilk gazete ancak 1704'de neşre başlamıştır. Boston Posta Müdürü olan İngiliz asıllı John Campbell The Boston News Letter isimli bu gazeteden sonra pek çok haftalık ve haftada birkaç gün çıkan gazeteler neşredilmeye başlanmıştır. Benjamin Day 1833 yılında New York'ta The Sun gazetesini yayınlayıp 1835 yılında James Gordon Bennet'in kurduğu Morning Herald gazetesi takip etmiştir.

Osmanlı döneminde ilk gazeteler Fransız Büyükelçiliğince yayımlanmış olan gazetelerdir. Bunlardan ilki Bulletin des Nouvelles (İstanbul -1795- Vermainac)'dir.

Osmanlı Döneminde Yabancı Gazeteler

Osmanlıda gazete Avrupa'dan yaklaşık üç asır sonra görülür. İlk gazeteler İstanbul ve İzmir'de yabancılar tarafından çıkarılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde yayınlanan gazeteler Levantenler tarafından çıkarılmıştır. Çoğuna Fransızlar öncülük etmiştir. Bu gazetelerin çoğu İzmir'de yayınlanmıştır:

Le Spactetaur Oriental (Alexandre Blacque-İzmir-1821-1824)

Smyrnéen (İzmir-1824- Charles Trican)

Courrier de Smyrne (A.Blacque-İzmir- 1828-1829)

Le Moniteur Ottoman (A.Blacque-İstanbul-1831)

Journal de Smyrne (1832-1842 - İzmir)

Echo de l'Orient (1838-1846 - İzmir)

L'Impartial (1841-1915 - İzmir)

Türk Yazınında Gazetecilik

Türkçe İlk Gazete: Vekâyî-i Mısriye'dir. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isteği ve emriyle 4 Aralık 1828'de yayınlanmaya başlamıştır.

Vekâyî-i Mısriye, öncelikle Türkçe olarak kaleme alınıp sonra Arapça'ya çevrilen metinlerle, her sayfa biri Türkçe diğeri Arapça olarak iki sütundan oluştuğu halde hazırlanmıştır.

Vakayii Mısriyye gazetesi her ne kadar ilk Türkçe gazete olma özelliğini taşısa da Osmanlı Devleti'ne dair fazla habere yer vermediği için Mısır ve çevresi dışında pek etkin olamamıştır.

İkinci Türkçe gazete: Vekayi-i Giridiyedir. Girit Valiliğinin de Mehmed Ali Paşa'ya verilmesi üzerine, Paşa tarafından Girit'te girişilen ıslahatın bir parçası olmak üzere çıkarılmıştır. Yayımına Ocak 1831'de başlanmıştır. Gazete aynı nüshada, Türkçe-Rumca olarak iki dilde yayımlanmıştır. Rumca adı: Kritiki Efimeridir.

Tamamı Türkçe İlk Gazete: Takvim-i Vekayi II. Mahmut'un isteği ve emriyle 1 Kasım 1831'de İstanbul'da yayınlanmaya başlamıştır.

Alexandre Blacque, 4 Nisan 1836 tarihindeki vefatına değin, Le Moniteur Ottoman'ı düzenli yayın aralığıyla neşretmiştir.

Ceride-i Havadis (1840) William Churchill isimli İstanbul'da yaşayan bir İngiliz tüccar tarafından 1 Ağustos 1840 tarihinde çıkarılmıştır. Ceride-i Havadis, özel sermaye ile kurulan ilk Türkçe gazete olma özelliğini taşır. Sonra bu günlük eke, iki sayfa daha eklenerek Ruzname-i Ceride-i Havadis adı verilmiştir. (2 Kasım 1860).

Tercüman-ı Ağâh Efendi ve Şinasi Efendi tarafından ilk fikir gazetecisi olarak çıkarılmıştır.

Tasvir-i Efkâr, Şinasi tarafından 27 Haziran 1862'de Tasvir-i Efkâr'ın ilk sayısını yayınlamıştır

Muhbir Gazetesi Ocak 1867'de Filip Şahinyan tarafından İstanbul'da neşrolunmuştur. Ali Suavi Efendi gazetenin başyazarlığını üstlenmiştir.

Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr gazeteleri ise halkın ifade aracı olarak kullanılmıştır. Osmanlı'da kamuoyunun önemi bu gazetelerle birlikte anlaşılmaya başlanmıştır. Fikir gazeteciliği ve basının özgülüşmeye başlama çabaları basın üzerine bir takım düzenlemeler yapılmasını beraberinde getirmiştir.

Kaynaklar

Alan, Selim, (2019). Tanzimat Dönemi (1831-

1876) Osmanlı Basını ve Vakayii Mısriyye Kastamonu: Kastamonu Üniv., İletişim Fak., İletişim Araştırmaları Dergisi - Sayı 3 / Güz

Nalcioğlu, Nerkis Ulusoy, Türk Basın Tarihi Gazetecilik. İstanbul.

DOĞU TÜRKİSTAN

Esaret altında can Türkistan'da...
Umutsuzluk müzmin dağ gibi kanar.
Kızıl, kindar Çin'in elleri kanda,
Sahipsiz garipler dost, arka arar.
Çin'in Asimile etmek emeli,
Sesini duyan yok; acı, kan aş.
Soyu Türk, nesli Türk; sağlam temeli;
Kurtarıcı bekler toprağı, taş.
Böyle bir soykırım yoktur âlemde
Vidansızlar filmi seyrederek gibi.
Doğu Türkistan'ım bitmez elemde,
Bakar, dur diyecek nerde, der gibi?
Sürdükçe acımasız kanlı katliam,
İçim kanar, kalbim yasa bürünür.
Katil Çin zulmüne etmekte devam,
İstiklâl, ufuktan uzak görünür.
Her gün, gece-gündüz demeden vurdu;
Merhametsiz düşman, kalbi kapkara.
Doğu Türkistan ki, mazlum Türk yurdu
İmdat çığlıkları, kanayan yara.
Gökyüzü kan kusar, yeryüzü ölüm
Bu ne büyük hicran, yasaktır çare.
Umutla hürriyet bekleyen gülüm,
Umutlar tomurcuk düşü, mahşere...
Azimle, sabırla karşı çık zulme,
Kurtuluş mutlaka, vazgeçme diren!
Şehitlik beklerken, olağan ölme!
Şehitler, toprağı en mesut giren.
Yokluklar içinde zalime karşı,
Gösterdiğin direnç, ibretlik destan.
Yaşadığın zulüm bunaltır arşı,
İstibdatla hayat çok zor Türkistan,
ASGARİ! Umutlar buz, talan düşler.
Ulaşmaz uzatsam ah! ellerimi
Çığlık ata ata kahpe, kalleşler
Öldürür günahsız kardeşlerimi.

Kadir KARAMAN

Sorarım, sokaktaki bir Diyarbakırlıya, bir Mardinliye;
Bir Muşluya, bir Siirtliye, Doğulu kardeşime;

Yaşadığınız şehrin, gelmiş-geçmiş, iz bırakan;
“**Bilge Kişileri...**” “**Kanaat Önderleri...**”
“**Gönül İnsanları...**” kimlerdir?

O, “**kimlik insanları...**”
O, Erenler, Alpler, Derviş Gaziler...
O, Âlimler, Arifler, Aksaçlılar...
O, Şairler, Yazarlar ve Edipler...
Bütün bunlar, yaşadıkları şehirlere;
Birer, “**koruyucu zırh...**” olurlar!
İnsanına, ‘**güven...**’ verirler!

Ah! “**abide şahsiyetler...**” yetiştiren şehir,
“**541 sahabe makamını bağrında...**” taşıyan şehir...
“**Divan-ı Lügat-it Türk'ü...**” bizlere tekrar kazandıran,

“**Ali Emiri 'nin...**” şehri, Diyarbakır!
Gazi Atatürk'ün, “**Doğu'nun bülbülü**” dediği,
“**Hafız Celal Güzelses' in...**” sesi Diyarbakır!
Hani nerede , “**Velime...**” sohbetlerin!
O sohbetlerin, ‘**usta şahsiyetleri...**’
“**İbrahim Gülşeni'yi, İbn-ün Ezrak'ı, Molla Çelebi'yi,**
H. Ragıp Müderris'i, Ahmet Mürşid'i, Ebu'l Kasım Amidi'yi,
Ziya Gökalp'ı, Cahit Sıtkı Tarancı'yı, Faik Ali Ozansoy'u,
Kalem ve Kelam rıhtımında ağırlayan şehir, Diyarbakır!
O edebi Seda'da, ‘**Sezai Karakoç'un ruh dünyasında...**’ birlikte olursunuz.

“**4 Ocak 1927 tarihi...**” Süleyman Nazif'in ölüm tarihidir.
Bu milletin, ‘**vefalı dostu...**’
Onun kütüğünde de, “**Diyarbakır**” yazar.

Süleyman Nazif, bir dönemi yaşayan;
Bir dönemi, ‘**etkileyen...**’ şahsiyet!
Mehmet Akif Ersoy, onun için bir şiirinde ne diyorlar;

**“Artık bize nâr inmeyecek, nur inecektir
Ey tek kara gün dostu bu hicranzade yurdun,
Sen milletin âlâmını dünyaya duyurdun
En korkulu günlerde o müdhîş kaleminle”**

Süleyman Nazif, “**O bir vatan şairidir...**”

Feryadı hala içimizde yankılanır...

Ne diyor şairimiz?

**“Hak yolunda et fedâ-yı cân ü ten
Ziyet-i ahrârdır hûnin kefen
Neşve vermez bâde, seyr-i gül-beden
Olsun erbâb-ı hamiyet nâle-zen
Bir harabe-zâra dönmüştür vatan**

**Âh edilsin kalb-i gam-me’nûs ile
Fikr-i mahzûn, hâtır-ı me’yûs ile
Nâle-î (vâveyl) ile (efsûs!) ile
Olsun erbâb-ı hamiyet nâle-zen
Bir harâbe-zâra dönmüştür vatan.”**

O İstanbul’un işgaline karşı; “**Kara Bir gün**” adlı yazısıyla,

“**Yüreğinin sedasıyla...**” haykırabilmiş vatansever şairimiz;

“**20 ay Malta’da sürgün hayatı...**” yaşayacaktır.

O sürgün hayatında yazdığı bir şiirinde;

**“Acımam kendime asla... Fakat Eyvah!..
Eyvah!..**

Korkarım belki vatandan da nişan kalmayacak!..”

Şair o acılar içerisinde, “**o eski istibdat günlerini arar**”

“Padişahım gelmemişken ya da biz,

İşte geldik senden istimde da biz

Öldürürler başlasak feryada biz,

Hasret olduk eski istibda da biz.”

“ŞAIRLERİ HAYKIRMAYAN BİR MİLLET”

Mehmet Emin Yurdakul bir şiirinde;
“**Bırak beni haykırayım, susarsam sen matem et;
Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;**

Zaman ona kan damlayan dişlerini gösterir
Bu zavallı sürü için ne merhamet, ne hukuk;
Yalnız bir sert bakışlı göz, yalnız ağır bir yumrukl!..”

Dinleyin beni a dostlar!

Bu memleketin, “**sevenleri susmuş gibi...**”

Veya başları, “**önlerine düşmüş gibi...**”

Sel gelmiş, toprağın **özünü götürmüş gibi...**

Yâd etmediğim, “**tarihim bana küsmüş gibi...**”

Artık yeter diyorum!

Sevdiklerinle birlikte, “**kalk ayağa ey şehir!**”

Kimliğininle birlikte doğrul...

Sesin var, sözün var, sohbetin var;

Artık yeter diyorum,

İsmine, cismine, mecaline; “**Diyar-ı gam...**” demesinler!

“**Sevenlerin, sevilenlerin...**” yurdusun!

Sevenlerini, “öksüz bırakma...” artık!

Bu millet, “**tarihiyle, irfanıyla, kültürüyle...**” birlikte yaşar.

O halde, geliniz her şehrimizde birlikte;

“**İRFAN MEKTEPLERİNİ...**” birlikte inşa edelim!

Orada, “**7 RENK SANAT ATÖLYELERİNİ**” kuralım!

Sanatta, ‘**tefekkür**’ vardır.

Kalbi ve hasbi bir tefekkür...

Ameli ve İlmi bir tefekkür...

Bizleri, ‘**iradesizleştiren...**’ sebepler üzerinde duralım ki,

Daha güçlü bir, ‘**hafızaya...**’ sahip olalım!

Giriş

Motif olarak hayat ağacının Anadolu halk kültüründeki tarihi, kültürel, morfolojik ve tasarım değeri bakımından bir değerlendirme yapmakta yarar var. Diğer toplumlarda olduğu gibi Anadolu’da da ölümsüzlük sembolü olarak kendine yer edinmiştir.

Motif olarak hayat ağacı ağaç kavramı içinde bir sembol halini almıştır.

Türk kültüre ve inancında ağaç kültürü vefk ilminde, el sanatı ve mimari ürünlerinde kendini göstermektedir.

Hayat ağacı, büyük, heybetli, gösterişli ve uzundur ve aslında diğer ağaçları bünyesinde barındırır.

Hayat ağacı motifine Anadolu’da taş ve tahta oyma dâhil olmak üzere, dokuma ve diğer el sanatı ürünlerinde rastlıyoruz.

Türk Süsleme Sanatında Hayat Ağacı

Türk süsleme sanatın hayat ağacı bitkisel motifler kategorisinde kendini göstermektedir.

Türk süsleme sanatında süsleme kategorisi önemli bir yere sahiptir ve dört grup halinde karşımı-

za çıkar: çiçekler, yapraklar, ağaçlar, meyşler ve meyvelerdir. Bunlar arasında şüphesiz en önemli ağaçlardır.

Türk Süsleme Sanatında Ağaç Motifi

Türk süsleme sanatında rastlanan ağaç motifleri: servi ağacı, hurma ağacı, hayat ağacı, meyveleri belirtilen meyve ağaçları ve çiçek açmış ağaçlar olduğunu söyleyebiliriz.

Hayat ağacının ağaç motifi olarak kullanılmasının asıl sebebi, güçlü sembolik anlamı olmasındandır.

Bu motifin sıklıkla kullanılmasının sebebi, sadece bir süsleme unsuru olduğundan değil, asıl olarak tarihsel süreç içerisinde Türk inanç sisteminin önemli bir parçası olduğundandır.

Mimari, dokuma, oyma ve diğer el sanatları alanlarında kendini gösteren hayat ağacı günümüzde de plastik, Görsel Sanatlar; ahşap, Maden, Resim, Taş, Tekstil, Toprak, Minyatür, Tezhip, Üç Boyutlu Süsleme, Seramik, Grafik nahl Sanatı gibi birçok sanat dalının en zengin kullanılan öğelerindedir.

Doğal bir durumdur ki hayat ağacı motifi tarihsel süreç içinde çeşitli değişim ve gelişimle uğramıştır.

Bir Motif Olarak Hayat Ağacı

Motifler, kültürümüzün yapı taşı; yani, DNA'sıdır. Bir sembol olarak motifler, kültürlerin mana ifadeleridir. Motifler sembollerleriyle ve barındırdığı doğal renkleriyle kültürümüzün önemli damgalarıdır.

Türk toplumunun ve sanatçıların geçmiş yaşamları hakkında bize derin bilgiler verirler.

Türk inanç sistemini bir tasarım ve yaratıcılık örneği olarak malzemelere işleyen yaratıcı ellere bizler çok şey borçluyuz.

Kadim Türk sanatkarları ve tasarım yaratıcıları bu motifler aracılığıyla; doğum, ölüm, mutluluk, hüznün, bereket, korku, özlem, tehlike, acı, korunma vb. duyguları bize yansıtmışlardır. Bu özellikle hayat ağacı motiflerinin de bir dili olduğunu söyleyebiliriz. Hayat ağacı motifi diğer motiflerle de birleşerek birlikte coğrafya, inanç, yaşam biçimi, gelenek ve sanat ile birleşerek güçlü bir sentez oluşturmuştur. Bu nedenle; hayat ağacı ve onun şahsında ağaç figürü, inanç sistemlerinde yaygın olarak kullanılan kült bir motiftir. Anadolu'da Türk insanı kendi hayatını ve ruhunu ağaçlara eş kılmış ve ağaçlarında kendilerini bulmuştur.

Bilindiği gibi hayat ağacı, aynı zamanda mitolojik bir semboldür. İnsana hayat veren, ölümsüzlük veren, kader birliği sunan canlı, yeşil ve Tanrıya ait özellikler taşıyan bir semboldür (Öztekin, 2008: 23).

Anadolu Kültüründe Ağaç Ölümsüzlüğün Simgesidir

Ağaç canlı âlemi de simgeler, çam ve benzeri ağaçlar yapraklarını dökmeyeceğinden uzun ömrü simgesi kabul edilir. Ölümü kabul etmeyen insan ölümden sonra da bir hayatın onu beklediğine inanır ve öldükten sonra dirileceğine inanan insana en güzel simge "ağaç" olmuştur. Ağaçlar, birçok yönüyle insan hayatına benzetilmiş ve onun hayatını temsil etmiştir.

Anadolu Kültüründe Ağaç Doğumun Türemenin de Simgesidir

Dünya kültürlerinde doğumun, türemenin, ölümsüzlüğün, bereketin, şansın ve hastalıklardan şifa bulmanın sembolü de ağaç figürü olmuştur

(Işık, 2004: 98). Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar, ağaçlara dilek bağlayarak çocuk sahibi olacaklarına, hastalar, ağaç vasıtasıyla sağlıklarına kavuşacaklarına inanarak ağacın Yaratıcı ile bir iletişim aracı olduğunu düşünmüş ve doğadaki olayların düzene gireceğine inanmıştır.

Ağaç; hayatı, yaşamayı, canlı kalmayı, bolluğu, bereketi temsil etmiştir.

Anadolu Kültüründe Hayat Ağacı Anlamında Kullanılan Kelime ve Öbekler

Hayat ağacı; "dünya ağacı, yaşam ağacı, kozmik ağaç, cennet ağacı, bilgi ağacı (kızıl elma), kutsal ağaç, direk, kazık ve sütun" olarak adlandırılmıştır.

Hayat ağacı, Anadolu kültüründe kudret ve kutsallık atfedilen en önemli ağaç hayat ağacı olmuştur.

Kayseri'de Taşa İşlenen Hayat Ağacı Motifleri

Selçuklu'nun Anadolu'da inşa ettiği eserlerde öncelikle taşı kullanmıştır. Özellikle Kayseri'de taş gergef gergef işlenmiştir. Selçuklu Anadolu'da malzeme olarak da taşı kullanmış; Türk inanç sistemi, taşa yansımıştır. Kayseri diğer Selçuklu şehirleri gibi, Selçuklu'nun Anadolu'daki "taş medeniyetinin" âdeta yaşayan açık hava müzelerinden biridir. Yapılar büyük bir ustalık ve estetikle işlenmiş; geometrik, bitkisel figürlü plastik ve yazıdan oluşan süslemelerde, Selçuklu'nun Anadolu kimliği içinde Orta Asya Türk inanç ve sanatının izleri de muhafaza edilmiştir. Bunlardan biri ve en önemlisi de Hayat Ağacı motifidir.

Kayseri Döner Kümbet

Kayseri'de 1277-78 yılına tarihlenen Döner Kümbet (Şah Cihan Hatun Kümbeti) figürlü süslemeleri ile dikkati çeken bir türbedir. Kümbetin gövdesini sivri kemer silmeler, yan yana on iki kemer sahaya ayırır. Bir tanesinin içine üstü mukarnaslı, etrafı çerçeveli türbe kapısı açılmıştır. Kemer sahaların içini dar dikdörtgen panolar kat eder. Uzun panolar ekseri geometrik yıldız örnekleridir. "Döner Kümbet'teki hayat ağacında, yelpaze gibi açılmış hurma dalının sapı ay halkasından geçerek yükselir. Sağ ve solda olmak üzere parsa benzeyen

iki kabartma vardır ki ne yazık ki tahrip edilmiştir.

Zehra Pala Özyiğit'in Motif Hakkında Değerlendirmesi

13. Yy. Anadolu Selçuklu Dönemi, Kayseri Döner Kümbet. Eser üçgen formda olup kapalı kompozisyonundan oluşmaktadır. Öğeler natüralist üslupla stilize edilmiştir. Geometrik bölümlerle ayrılan her bir cephede farklı figürlerin olduğu kümbette hayat ağacı süslemesi yer almaktadır. Hurma ağacı şeklinde olan hayat ağacında üstte çift başlı kartal, altta pars figürleri görülmektedir. Öğeler piramidal kompozisyon türüne göre kurgulanmıştır. Öğeler rölyef etkisinde hacimlendirilmeye çalışılmıştır. Simetrik denge bulunmaktadır. ½ oran bulunmaktadır. Yön zıtlığı bulunmaktadır. Ağaç motifi ile odak sağlanmıştır. Öğeler arası biçimsel uygunluk bulunmaktadır. Ağaç motifi ve figürlerin süsleme özelliklerinde ritim görülmektedir. Eserin tamamında renk, biçim, doku bütünlüğü bulunmaktadır. Ağaç motifi ile egemenlik sağlanmıştır. (Yavuzyiğit , 2021: 269)

Parstan sonra en fazla kullanılan figür kartaldır. Kartal, kutsal olarak kabul edilen avcı kuşlardır. Sembolik olarak kartal: koruyucu unsur, nazarlık, tılsım, asalet, kudret ve kuvvettir. Hayat ağacı dünyanın merkezi kabul edilmekte ve aynı zamanda Şaman'a yeraltı veya gökyüzü seyahatinde merdiven vazifesi görmektedir. Dallar içindeki kuşlar, Orta Asya inancında kuş şeklindeki ruhlar, ağacın etrafındaki rozetler ise gökyüzü yolculuğunu, yıldız kültürünün hayat ağacı ile bağlantısını düşün-

dürmektedir. Kâinat; hayat ağacı, yer, gök ve gezegenlerle temsil edilmiştir. Hayat ağacı yeri ve göğü birbirine bağlamaktadır

Kayseri Hatuniye Medresesi Hayat Ağacı Motifi

Kitabesinden hareketle eserin 1432 yılında inşa edilmiş olduğu ileri sürülebilir. Yapım tarihi kesin olmamakla birlikte H. 658–669 (M.1260–70) 80 tarihleri arasında yapıldığı tahmin edilmektedir. Eseri Dulkadir oğullarından Nasıreddin Mehmet inşa ettirmiş olup mimarı belli değildir.

Zehra Pala Özyiğit'in Motif Hakkında Değerlendirmesi

15. Yy. Anadolu Selçuklu Dönemi, Kayseri Hatuniye Kompleksi, Taş Panel: Dikdörtgen formda kapalı kompozisyonundan oluşan hayat ağacı motifi, natüralist üslupla stilize edilmiştir. Hayat ağacının kök ve gövdesinin her iki yanında ağaca tutunan pars figürleri yer almaktadır. Öğeler yine dikdörtgen kompozisyon türüne göre kurgulanmıştır. Öğeler rölyef tarzındadır.

Kayseri Döner Kümbet'te bulunan parsalar, ebedi hayat sembolü ve dünyanın eksenini kabul edilen tılsımlı ağacı bekleyen kudretli yaratıklardır. Hayat ağacına eşlik eden hayvanlarda Avrasya hayvan sitilinin etkileri bulunur, Anadolu hayat ağacı

tasvirlerinde stil bakımından olduğu gibi fikir ve sembol bakımından da Orta Asya etkileri açıkça görülmektedir.

Pars her devirde koruyucu kuvvet ve kudret sembolü olarak kullanılmıştır.

Taş bezemelerinde yer alan hayat ağacı motiflerini, taşın renk ve dokusuna uygun şekilde yorumlanmışlardır.

Tasarım olarak eserde, simetrik denge, yön zıtlığı bulunmaktadır, hayat ağacı motifleri ile odak sağlanmıştır, öğeler arası biçimsel uygunluk vardır, hayat Ağacı motifinin kıvrımlarında ve figürlerin süsleme özelliklerinde ritim görülüyor, eserin tamamında renk, biçim, doku bütünlüğü bulunmaktadır.

Ağaç motifleri ile egemenlik sağlanmıştır. (Yavuziğit, 2021: 271)

Kayseri Halılarda Hayat Ağacı Motifi

(Yurteri/Ölmez,2021: 1467)

(Yurteri/Ölmez,2021: 1468)

Stilize ağaç ve hayat ağacı motifleri “Döşemealtı” halılarında, Kayseri halı ve seccadelerinde yer almaktadır. (Ford, 1994: 106). Kayseri’de üretilen ipek Hereke halılarının motiflerinde, natüralist tarzda servi ağacı ve muhtelif ağaç figürlerine

rastlanmaktadır. Şekil 5’de görülen 20. yüzyıla ait Kayseri ipek halısı bunun en güzel örneklerindedir (Middleton, 1996: 41-42).

Kayseri Kilimlerinde Hayat Ağacı Motifi

Hayat Ağacı Motifi: Evrenin üç bölümünü birbirine bağlayan dünyanın eksenini temsil eder: Kök saldıği yer altı dünyası, gövdesini doğrulttuğu insanların dünyası ve dallarını saldıği gökküre. Kökleri gökkürede bulunan bu ters ağaç, yerküreye yönelen gövdesi ve dallarıyla evrenin tanrı tarafından yaratıldığını vurgulamaktadır.

Kabalistik görüş açısından ele alınırsa, bu kutsal ağaç tanrının yeryüzüne inerek insanlığı aydınlatmasının ifadesidir. Tuba diye adlandırılan bu ters ağaç kilimlerdeki motiflerde yer aldığı gibi, Osmanlı mimarisinde, özellikle çeşme ve camilerde de görülür.

Hayat ağacının özellikleri dünya toplumlarına göre farklılık gösterebilir. Ancak bu ağacın temel özelliği “sonsuz canlılık ve hayat kaynağı” olmasıdır. Diğer özellikleri toplumdan topluma değişmiştir. Hayat Ağacı Tanrı’yı sembolize eder. Tanrının yeryüzünde tezahür ettiği varlıklardan en önemlisi ağaçlardır. İnsanlar hayat ağacına taşıdığı özellikler itibariyle tanrısallık atfetmişlerdir.

Kayseri Ağaç İşlemelerinde Hayat Ağacı Motifi

Hayat ağacı formu, stilize edilmiş çeşitli ağaç motifleriyle (servi, sedir, incir, zeytin, asma, hurma, palmye, kayın, nar, meşe, vb. ağaçlar) Anadolu’da üretilen tüm el sanatlarında kullanılmıştır. Taş

(mezar taşları, cami, medrese), tahta kapı, pencere, tavan, mezar taşı, çömlek , çini, işleme, dokuma, cam, tezhip minyatür, edebiyat ve müzikte yerini almıştır.

(Yurteri/Ölmez,2021: 1469)

Kaynaklar

Yavuziğit, Zehra Pala, (2021). Anadolu Coğrafyasında “Hayat Ağacı” Motifi, Tasarım Özellikleri Ve Özgün Yorumlamalar, Konya: Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Emine Nas), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tasarım Anabilim Dalı Tasarım Bilim Dalı.

Öztekin, Selma (2008). Dinlerde Hayat Ağacı. Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yurteri, Sultan, Ölmez, Filiz Nurhan, (2007). “Türk Dokumalarında Ağaç Motifi”, Maddi Kültür. Ankara: Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, 38. ICANAS 10-15.09.2007 Ankara / Türkiye Bildiriler.

Ögel, Semra, (1966). Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

ALKIŞ: TANRI TÜRK'Ü KORUSUN!

“Ol” deyip de yaratan
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Rahman, Rahîm, Yaradan...
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Türk doğuştan askerdi
Tanrı Türk’e kut verdi
İnsanlığa gönderdi
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Gariplerin yanında
Yardım eder anında
Asalet var kanında
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Türk merhamet ağacı
Mazlumların ilacı
Türk Tanrı’nın kılıcı!
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Cennet gibi Türk yurdu
Uygarlığı Türk kurdu!
Türk Tanrı’nın bozkurdu!
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Yüreklerde muhabbet
Adaletli bu millet!..
Dünya Türk’e emanet!
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Üç kıtada ünü var
Muhteşem bir dünü var
Kitabı var, dini var...
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Yedi düvel bir ağız!
Türk sahipsiz, Türk yalnız...
Dalgalansın ay-yıldız!
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Uyansa Türk uykudan
Türkü söyler coşkudan!
Şerler siner korkudan
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Titreyip öze gelsin
Türk zirveye yükselsin!
Türk daha da yücelsin
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Kızılma öz fikir
Oğuz, Kıpçak, Karluk bir
Bir kaynaktan üç nehir
“Tanrı Türk’ü korusun!”
Ozantürk’üm beraber
Kazanılır her zafer!
Gitsin belâ, bitsin şer
“Tanrı Türk’ü korusun!”

OZANTÜRK (Bayram DURBİLMEZ)

Bir ölü beden ve milyonlarca insanın gönlüne, zihnine nakşolan dipdiri bir ruh... Bu ruh; 'Millî Şâir'imize, size ait Üstat Mehmet Akif Ersoy! Bu satırları, bu ruhu içimin tâ derinlerinde hissederek yazıyorum, gönlümden geçenlerin size ulaşacağı ümidiyle...

Ben sizi her yaşınızla anlamaya, her yaşınızla tanımaya çalışıyorum. Her yaşınızdan da eksik bir parçamı buluyor, tıpkı bir yapbozun parçalarını birleştirir gibi birleştiriyorum. Bazı zaman istiklal ruhuyla marş yazan büyük bir şair, kimi zaman zulme uğrayanların atamadığı çılgılığı, tek başına, bir orduyla savaşmışçasına atan gür bir ses oldunuz gözümde.

Üstadım, dediniz ya:

“Âsım'ın nesli diyordum ya nesilmiş gerçek,
İşte, çiğnetmedi namusunu çiğnetmeyecek!”

Zaman, mekân, kişiler aynı olmasa da nesil yine aynı duygularla coşuyor. Her şiirinizden, her satırınızdan bir anlam çıkarıyoruz ve bu anlamları hayatımıza ilmek ilmek işlemeye gayret ediyoruz. Tüm yüreğimle isterdim sizin bir öğrenciniz olabilmeyi, benimsediğiniz, hayatınız pahasına savunduğunuz düşünceleri bir de sizden dinlemeyi. Belki o zaman hayal ettiğiniz nesile, 'Âsım'ın nesli'ne, katılabilmek şerefine lâyık olurum. Gerçi yine aynı duyguları taşıyor, kendimi o neslin bir ferdi hissetmiyorum değilim.

“Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir belki fakat çekmeye gelmez boynum!”

Bu satırları okuduktan sonra insan kendisinde tüm zorluklara karşı bir direnme kuvveti buluyor.

Hürriyet Âşığı Üstadım,

“Doğduğumdan beridir âşığım istiklâl” dediniz ve bir kez daha âşik olduk istiklâl.

“Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?

‘Gömelim gel seni tarihe’ desem, sığmazsın.” Siz bu satırları Çanakkale şehitlerimiz için yazdınız, insanlar farklı fakat ecdadının izinden giden şehitlerimiz bugün de aynı safta...

Ve... Bir marş yazdınız, istiklâl ruhunu tüm yurttan şahlandırdınız. Öyle bir zamanda, o zorlu şartlarda bu marşı ancak siz yazabilirdiniz. “Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!” diyerek marşımızın en başında bu milletin nasıl bir güce sahip olduğunu yeniden hatırlattınız hepimize. Biz, bir kez daha korkmamayı öğrendik. Taceddin Dergâhının duvarlarına işlemişsiniz önce İstiklâl Marşımızı. Ne kadar manidar; o duvarlar da bir tarihe, hürriyete atılan bir adıma şahit oldu. Bugün yazdığınız marşla saygı duruşuna geçen milyonları siz de görseydiniz keşke. Bu duruş, tıpkı sizin de dediğiniz gibi; ”Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasın!” duruşudur.

Ne büyüyorsunuz Üstadım! Halka, hakka, hâline yetinmeye ne kadar sevdalısınız. Verilen para mükâfatı kabul etmeyip Dârül Mesâî'ye, yoksul çocuklar için bağışladınız hem de kendiniz o kadar yoksulluk içindeyken... Ne denilebilir ki, yüce gönüllüm! Size şükranlarımı sunuyorum.

Üstadım, her daim sözünün eri, hakkını yedirtmeyen biri olduğunuzu hocam anlatmıştı. Bir gün bir arkadaşınızla buluşmak için anlaşmışsınız fakat o gün hava çok yağmurluymuş ama siz bunu bahane etmeyip anlaşıp söz verdiğiniz için saatlerce o yağmurun altında beklemiştiniz.

“Allah'ın şehitleri olduğu gibi şâirleri de vardır.”

Öleceğinizi hissetmiş gibi vatan topraklarına geri gelip vefat etmeniz... Kim bilir belki de son dileğinizdi bu. Cenazenizde yaşananlar; öğrencilerinizin bir anda toplanıp tabutunuzu kaldırması, bir lokantanın bayrağını tabutunuza örtmeleri, size olan bu bağlılıkları... Tabutunuzu omuzlayan öğrencilerinizden biri olabilme şansına sahip olamadım fakat bugün Edirnekapı Şehitliğinde aynı sevgi ve saygı seline şahidim.

Üstadım Mehmet Akif Ersoy,

Devrettiğiniz bayrağı hep gönderde dalgalandıracığıma, içimde alevlenen vatan sevgisini her daim canlı tutacağıma, nice Âkifler yetiştireceğime, sizin gibi idealist bir öğretici olacağıma söz veriyorum. Ruhunuz şad olsun!

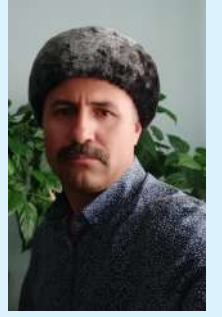
J.J. Rousseau tarafından canlandırılan “soylu vahşi” ya da “soylu ilkel” kavramları Rönesans döneminde ortaya çıkmıştır. Meşhur Portekizli denizci Ferdinand Macellan’ın (1480-1521) gemisinde bulunan ve onun vakanüvisliğini yapan Antonio Pigafetta gördüğü ilkel vahşi adamları övmüş, bu insanlarda uygarlıklardaki kötülüklerin, ahlaksızlıkların görülmediğini söylemiştir. Böylece Batı dünyasına “soylu vahşi” kavramı girmiştir. (Moran 1990:25).

Eşkialık konusu sosyolojiden, tarihe, edebiyata, sinemaya varıncaya kadar geniş bir yelpazede ele alınmış; sözlü, yazılı –son yıllarda görsel- ürünlerde yüzyıllarca söylenegelmiştir. Köroğlu Destanı, Pir Sultan Abdal, Dadaloğlu, Yalnız Efe, Çakırcalı Mehmet Efe, Hekimoğlu İsmail gibi destanlar Türk halk edebiyatının en meşhurlarıdır. (Gözütok 2011:49-72).

Eşkialığa karşı olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı bakış söz konusudur. Bunlardan olumlu olan görüş romantiklerin görüşüdür. Onlara göre bu tür eşkıyalık halk adına yapılan bir tür direniştir. Olumsuz görüşe göre eşkıyalık devletten ziyade halka zarar veren kişi ve grupların yasa dışı hareketleridir. (Gözütok 2011:49-72). Bu yazıda olumsuz görüşe örnek teşkil edebilecek Süleyman Sağlam’ın Yılanlı Dağı romanında geçen Gâvur Hacı tipi üzerinde durulacaktır.

Romanın konusu, I. Dünya Savaşı (1914) yıllarının ilk günleridir. Yılanlı Dağı eteklerinde yaşayan halk bir taraftan savaş, hastalık ve fakirlik, diğer taraftan eşkıyalara karşı mücadele vermektedir. Romanın asıl kahramanlarından biri soysuz eşkıya tipinin temsilcisi Gâvur Hacı’dır.

Romana isim olan Yılanlı Dağı, Kayseri şehir merkezinin batısında, 1634 m yükseklikte bir dağdır. Bu dağın eteklerinde Mahrumlar, Kulaklı, Kanlıyurt ve Yazıbağları yer alır. Ayrıca dağın kuzey eteklerinde asıl adı İbrahim Sinan olan Hacı Bektaş-ı Veli ile çağdaş, Koyun Baba diye maruf bir velinin mezarı bulunduğu dair söylentiler vardır. (Satoğlu 2002:274/480). Romanda Mahmurlar, Kulaklı Bağları ve Koyun Baba ve daha pek çok yer mekân olarak kullanılmaktadır.

Gâvur Hacı’nın babası Hamdi Ağa, oğlu ile yaptığı münakaşanın sonunda kalp krizi geçirerek ölmüştür. Gâvur Hacı, kardeşi Rüstem’le miras yüzünden kavga eder ve onu feci şekilde yaralayıp öldürür. Ayrıca kendisini yakalamaya gelen zaptiyelerden birini vurur, diğerini yaralar. Bu olaydan sonra şehirde yaşamayacağını anlar ve çareyi dağlara çıkmakta bulur. Gâvur Hacı’nın mekânı artık dağlardır. (Sağlam 2013:158).

Kulaklı Bağları, Sallı Bayırdan sonra Yılanlı Dağı’nın eteklerine kadar uzanan mevkidir. Burası üzüm asmaları ile kaplı, vadi, sanki yeşil bir denizdir. Bölge halkı yazın yaşanan susuzluğa karşı kışın buralardaki kuyulara kar doldurur. Su, bölge halkı için son derece önemlidir. Kuyularda su tükenince ahali meşhur Boncuk Kuyu’nun zengin haznesinden ihtiyacını giderir. Boncuk Kuyu’sunu Boncukların Hacı emmi hayrına yaptırmıştır. Yine hayrına kuyunun bakımını yapar ve karla doldurur. Gâvur Hacı bu kuyuyu kendisine mesken tutar, böylece ahalinin kuyudan su almasına mani olur. (Sağlam 2013:5).

Gâvur Hacı’nın mekânı sadece Boncuk Kuyu değildir. O bölgedeki mağaralar aynı zamanda saklandığı yerlerdir. Jandarma Binbaşısı Cafer Bey, Gâvur Hacı’yı yakalamak için Çitoğlu Mustafa Efendi’den aldığı istihbaratla Boncuk Kuyu’ya gelir fakat Gâvur Hacı’yı yakalayamaz bunun üzerine Gâvur Hacı, Eğri Kaya’ya çıkarak buradan etrafı gözetlemeye başlar. (Sağlam 2013:80).

Gâvur Hacı’nın en çok korktuğu şey yılanlardır. Bir gün Boncuk Kuyu’nun ağzına yaslanıp etrafı seyrederken bir kasırğa çıkar. Gâvur Hacı, kasırğanın içinde koca bir yılanı düşünür. Sanki kasırğanın içinde bir yılan vardır çükü bu kıvrılmaları ancak yılanlar yapabilir. İnce yılanlar, kalın yılanlar, sarı yılanlar,

siyah yılanlar... Bu yılanlar, insanın boğazına akar, karnına çöreklenir ve insanı acılar içinde öldürür. Gâvur Hacı da o çok korktuğu yılanları bulduğu yerde öldürür. (Sağlam 2013:3).

Zaptiyeler Gâvur Hacı yerine Yunus Çavuş'u yakalayıp götürmüştür. Gâvur Hacı da yarı uykuda bölge halkını gözetlemeye devam eder. Onlardan nasıl haraç alacağını planlarını yaparken yanı başında bir tıslama sesi duyar. Bu boz renkli iri bir yılanıdır. Yılan, başını kaldırmış Hacı'yı gözlemektedir. Hacı, ilk andaki dehşetten kurtulur. Tüfeğini omuzlar ve nişan alır. Fakat kendinden emin yuvasının yolunu tutan yılanı kurşun harcamaya kıyamaz. Fakat zararsız da olsa her yılanın hesabı görülmelidir. Yerden sivri ve kocaman bir taş alır ve yılanın başına indirir. Boyun omurgası ezilen yılan, artık hareket edemez bir hale gelir. Hacı da bundan istifade ederek art arda taşları vurarak yılanı öldürür. (Sağlam 2003:120).

Gâvur Hacı yılanları öldürür öldürmesine de bir taraftan da yılanların korkusundan kurtulamaz. Eğri Kayada öldürdüğü yılanı eline aldığı zaman hemen yılanın eşi aklına gelir. Yılanlar arasında garip bir iletişim vardır. Yılanlar eşlerini bırakmaz ve eşinin başına gelenleri sağ kalan yılan bilir. Belki de ölüm anında kendi resmini, öldürenin gözüne, yüzüne resmeder böylece sağ kalan eş öldüreni bu şekilde tanır. Bu düşüncelerle Hacı etrafı kontrol eder ve çevresinde başka yılan göremez. Bu yaptığı işten son derece memnun olur. Yılanı öldürerek insanlığı korkunç bir tehlikeden kurtardığını ve faydalı bir iş yaptığını düşünür. (Sağlam 2003:121).

Gâvur Hacı'yı yılan korkusu asla bırakmaz. Fakat koca Yılanlı dağındaki bütün yılanları nasıl öldürebilir? Bunun imkânsız olduğunu bilir. Buna bir çare bulmalıdır. Aklına yılanlara karşı şerbetlenmek gelir. Ancak bu şekilde yılanların tehlikesinden kurtulabilecektir. Bu işi Kara İsmail yapmaktadır. Kara İsmail garip bir adamdır. Bin bir çeşit hayvanla yaşar. Ahali onun sözünden çıkmaz ama ondan da uzak durur. Gâvur Hacı bile Kara İsmail'den uzak durur. Fakat şimdi ona muhtaçtır. Kara İsmail'in Yılanlı dağının eteklerindeki ufak bir tepenin üzerine kurulu evine gider. Korku içerisindedir. Kara İsmail o söylemeden şerbetlenmeye mi geldin? der. Gâvur Hacı yardım istediğini söyler. Kara İsmail Gâvur Hacı'nın ne düşündüğünü ve ne yapacağını bilir. Buna rağmen

ona nasihatlerde bulunur. Yaptığı şeylerin yanlış olduğunu söyler. Gâvur Hacı Kara İsmail'e yalvarır ve kendisini savunur. Sonunda Gâvur Hacı, Kara İsmail'e yılanları öldürmeyeceğine dair söz verir. Kara İsmail bazı ayetleri okur ve Gâvur Hacı'nın yüzüne üfler. Hacı, Kara İsmail'in evinden ayrılır. Şerbetlendiğini düşünür. Kara İsmail'in evinden uzaklaşır. Verdiği sözü unuttur. Yavaş yavaş eski haline döner. (Sağlam 2003:122/136).

En son öldürdüğü yılan koca boz bir yılanıdır. Daha sonra yılan dirilmesin ve içinde cin varsa çıksın diye yılanı yakar. Bütün bunları yapar ama bir taraftan da Kara İsmail'in öğütlerini düşünmeden edemez. Bu esnada bir çift sarı yılan yumuşak toprağın içine saklanır ve Hacı'yı gözetlemeye başlar. Hacı uykuya dalar ve horultular çıkarır. Horultuya tahammül edemeyen yılanlar saldırır ve Hacı'yı oracıkta öldürürler. Hacı, ölümlerini yaptığı her şeyden pişmanlık duyar fakat iş isten geçmiştir. (Sağlam 2003:250/253).

Yazar, Gâvur Hacı'nın yılan korkusu ve yılanlarla ilgili düşüncelerini anlatırken Hacı'nın sonunun yılanlardan olacağı izlenimini verir. Nitekim de öyle olur. Roman kahramanlarından Şükrü (Şükrüye) ve Ahmet onu öldürmek için saklandığı mağaranın önünde iki gün pusuda beklerler fakat Gâvur Hacı mağaradan çıkmaz. Bunun üzerine Ahmet mağaraya girince Hacı'nın cesediyle karşılaşır.

Gâvur Hacı, hayvanlara zulmettiği gibi insanlara da zulmetmektedir. İnsanların mallarına, canlarına el koyar gerektiğinde de gözünü kıpmadan adam öldürür. (Sağlam 2003:8).

Sırada Çitoğlu Mustafa Efendi vardır. Mustafa Efendi At Pazarı'nda işlenmiş deri satan bir esnaftır. Büyük oğlu Mehmet Çanakale Cephesi'ndedir. Küçük oğlu Ahmet ise birkaç haftaya kadar askere gidecektir. Mustafa Efendi yardımsever ve saygın bir insandır. Gâvur Hacı'nın babasından haraç istemesi Ahmet'i düşündürür. Acaba askere gidince ailesini Gâvur Hacı'ya karşı kim koruyacaktır.

Gâvur Hacı, Çitoğlu Mustafa Efendi ve oğlu Ahmet'i öldürme kararı alır. Bunun için Çitoğlu'nun kış için biriktirdiği çalı çırpıyı yakacak bu esnada oluşan kargaşada da dediğini yapacaktır. Düşündüğünü yapar. Çalı çırpıyı yakar fakat Mustafa Efendi ve Ahmet'i öldüremez. (Sağlam 2003:180/184).

Mayıs 1915'te Tehcir Kanunu çıkarılır. Bu kanuna

göre isyancı Ermeniler savaş bitene kadar Suriye gibi bölgelere gönderilecektir. Bu kafleden biri de Kulaklı'dan geçmektedir. Gâvur Hacı Eğri Kaya'dan dürbünüyle gözetleme yaparken bir toz bulutu görür. Bir süre sonra bunların Ermeniler olduğunu anlar. Bunların cepleri ve koyunlarının para dolu olduğunu kadınlarının üzerinde de külçe külçe altınlarının olduğu söylenmektedir. Hacı'nın gözleri parlar. Bu kafileyi soyma kararı alır. Kafile Koyun Baba'ya su içmeye gelince onları soyacaktır. Düşündüğü gibi de olur. Kafile su içmek için mola verdiğinde Gâvur Hacı ortaya çıkar. Fakat soygunu gerçekleştiremez çünkü onu öldürmek için pusu kuran Yunus gelir ve Ermeni kafilesini Gâvur Hacı'dan kurtarır. (Sağlam 2003:81/98).

Yağmurlu bir gecede Hacı mağarasından dışarı çıkamaz. O, hem sicim gibi inen yağmurdan hem de karanlıktan korkmaktadır. Yağmur sesi ile birlikte başka bir ses daha duyulur. Garip sesler çıkararak bir yığın Hacı'ya doğru gelmektedir. Hacı, bunun bir cin olacağını düşünür. Korkudan ne yapacağını şaşırır. Gâvur Hacı, tüfeğini çeker ve art arda beş kez ateş eder. Kurşunları harcamıştır fakat cini de vurmuştur. Hacı'nın vurduğu bir eşektir. Babası Çanakkale Cephesi'nde, annesi ölmüş, üç kardeşi ile yine askerde olan amcasının hanımı ve çocuğuna bakan Şükrü'nün (Şükrüye) eşiği. (Sağlam 2003:187/195). Bu olaydan sonra Şükrü (Şükrüye) Gâvur Hacı'dan intikam almaya çalışır. Burada şunu belirtmekte fayda var. Roman kahramanlarından Şükrü (Şükrüye) Mustafa Efendi'nin evine gelir. Burada kendini erkek olarak tanıtır. Kimse onun kız olduğundan şüphelenmez. Ta ki Ahmet'le Gâvur Hacı'yı öldürmek için gittiklerinde Hacı'nın saklandığı mağaraya girip bayılana kadar. Ahmet onu mağaradan çıkardığında kız olduğunu öğrenir. Bu durum romanda teknik bir hatadır.

Romanda korkak ve cahil biri olarak tanıtılan Hacı'nın en kıymetli dostu ve can yoldaşı taşıdığı mavzeridir. Ona cesaret veren tek şeydir aynı zamanda. Yazar, bu soysuz eşkiyaya karşı okurun kin ve nefret duymasını sağlar. Hiçbir canlıya karşı merhamet duymayan Gâvur Hacı'nın ölümüne de yine yılanlar sebep olmuştur.

Süleyman Sağlam, Gâvur Hacı'yla farklı bir eşkiya tipi çizmiştir. Bu eşkiya tipi gerçeklikle pek de örtüşmez. Gâvur Hacı daha çok kurmaca yönü

ağır basan -korkusuz korkak- destansı bir tip olarak anlatılır.

Kaynakça

Gözütok, Türkan, Eşkiyalık ve Çakırcalı Mehmet Efe'nin Türk Edebiyatına İzdüşümü, Türkbilig, 2011/21: 49- 72.

Moran, Berna, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-2, İletişim yay., İstanbul, 1990.

Sağlam, Süleyman, Yılanlı Dağı, Melike Ofset, Ankara, 2013.

Satoğlu, Abdullah, Kayseri Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.

EYVALLAH ETMEM

Ağaya, paşaya, şaha, sultana
Eyvallah edersem adam değilim.
Hemi yandaşına hemi de sana,
Eyvallah edersem adam değilim.
Haksız padişaha demem 'Çok yaşa',
Ben kullara kulluk edemem hâşâ!
Ben Pir Sultan olsam, sen Hızır Paşa,
Eyvallah edersem adam değilim.
Andım ile başlarım ben sözüme,
Çağdaşlık ilkemi koydum özüme,
Bu yolda vız gelir ölüm gözüme,
Eyvallah edersem adam değilim.
Soyunu sevmeyen yurt düşmanına,
Alevi, Sünni, Laz, Kürt düşmanına,
Vatan, millet, bayrak, Türk düşmanına,
Eyvallah edersem adam değilim.
Sözümden dönemem beni vursalar,
'Liderim Atatürk' derim sorsalar,
Bin bir bağnaz dört yanımı sarsalar,
Eyvallah edersem adam değilim.
Halkım için dilim dilim dilinsem,
Kurşun yiyip kalbur gibi delinsem,
İsa gibi çarmıhlara gerilsem,
Eyvallah edersem adam değilim.
Tek lider Atatürk başka lider yok,
Sahte liderlere benim karnım tok,
Düşmanım dostumdan olsa daha çok,
Eyvallah edersem adam değilim.
Duran Baba vatan ağzımda tattır,
Hakk'tan gayrısına tapmak bidattır,
Söz vatan, gerisi teferruattır,
Bırakıp gidersem adam değilim,
Sözümden dönersem adam değilim.

Duran TAMER,

Özet

Bir milletin maneviyatının, tarihi ve estetik varlığının milli duygular çerçevesinde edebi sahaya yansımaları olan destanlar, milli kültürün ve tarihin ortak değerleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Kırgız tarihinin şiirsel ifadesi olarak da tanımlayabileceğimiz “*Manas Destanı*” bütün Türk dünyasını aynı köklerde buluşturacak değerlerden biri olarak ayrı bir yere sahiptir. *Manas Destanı* Kırgızların yaşamış biçimini, duygu ve düşüncelerini, tarihini, onların dış düşmanlara karşı verdikleri mücadeleyi, dünya görüşlerini, sosyal ve ruh dünyalarını yansıtan gelenek ve göreneklerini ahlak ve din telakkilerini anlatan bir Kırgız mecmuası gibidir.

Manas destanı hem muhtevası yönüyle hem de özellikle ideolojik açıdan zengindir. Bize göre destanda en büyük ideoloji küçük boyların birleşip büyük Kırgız halkını oluşturmalarıdır. Yani birlik ve devlet ruhudur. Gerçekten de Kırgız Halkları ortak düşmanlarına karşı birlikte mücadele etmişlerdir. Onların Karahitaylara, Kalmuklara ve Cungarlara karşı savaşları bunun kanıtıdır. Bu olaylar Kırgızların vatanseverliğini, milliyetçiliğini ve hümanizmini yansıtmaktadır. Destan şekil yönünden tarihi kronolojik bir eser değil, poetik bir eserdir. Burada çok geniş mitoloji ve yaratıcılık vardır. Buna rağmen destan tarihi faktörlere dayanılarak yazılmıştır.

Çalışmada destanda anlatıldığı şekliyle Kırgızların sosyal yapısını inceleyip, Ortaçağda onların yönetim sistemleri, hak ve hukuk meseleleri ve de sosyal tabakaları hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Manas Destanı, Kırgızlar, Sosyal Yapı

SOCIAL STRUCTURE OF KYRGYZ TURKEY IN THE MANAS EPIC**Abstract**

Of a nation's spirituality, history and literary field presence within the national feelings of aesthetic reflection of legends, it has an important place in the shared values of national culture and history. Also can be defined as a poetic expression in this context the history of the Kyrgyz “*Manas Epic*” all the Turkish world has a special place as one of the values that meet the same root. *Manas* epic took place in the Kyrgyz format, feelings and thoughts of their history, their struggles against their external enemies, worldviews, traditions that reflect the social and spiritual world and customs are as a Kyrgyz magazines describing the moral and religious sense.

Manas epic is rich in terms of both its content and in particular ideological direction. For us, creating the largest Kyrgyz people are united in the largest small-sized epic ideology. That is the spirit of unity and state. Indeed, the Kyrgyz peoples fought together against a common enemy. Their Karahitay the war against Kalmyks and Cungar is proof of this. These events are the patriotism of the Kyrgyz reflects the nationalism and humanism. So not a chronological history of the cyön epic work, a poetic work. There are vast mythology and creativity. Despite this saga was written based on historical factors.

As described in the study examines the social structure of the Kyrgyz epic, the management system of the Middle Ages, they were informed about their rights and legal issues and social strata.

Keywords: Epic of Manas, Kyrgyz, Social Structur

Giriş

Manas Destanı en eski halklardan sayılan Kırgızların atalarından kalan edebi mirası ve gururla okunan kaynaklarından. Dünya medeniyetleri tarihinde önemli ve değerli bir yere sahip olan büyük bir eserdir. Destan geniş hacmi ve zengin anlatısıyla diğer destanlardan farklılık arz etmiş, dolayısıyla insanlarda büyük bir merak ve ilgi uyandırmıştır¹.

Bu eser tarihte iki bin yıldan beri adını duyuran Kırgızların geçmişte içinden geçtiği olayların ve dönemlerin tüm izlerini edebi yönden yansıtan, Kırgızların asırlar boyunca duyduklarını, doğru ve yanlış, iyi ve kötü düşüncelerini, toplum, tabiat ve dünya görüşlerini bir araya getiren zengin bir hazinedir. Bu eser onu yaratmış olan halkın geçmiş tarihini hatırlamasıyla gelenek, göreneğin

yollarını birleştiren didaktik bir miras olup halkın haklarından, anayasasına kadar yol gösteren kılavuz sayılmakta, her vatandaşın bu büyük mirastan hayatın doğru ve yanlış, iyi ve kötü örneklerini içlerine sindirmelerini sağlamaktadır.

Eserde Kırgız halkının günlük hayatına ait bütün örnekleri en iyi şekilde edebi biçimde bulmak mümkündür. Ünlü bilim adamlarının içinde *Manas*'ı araştıranlar destanın Kırgız halkının hayat tarzını edebi yönden belirterek ona hayat ansiklopedisi adını vermektedirler².

Manas destanı hep Kırgızlarla beraber yaşamıştır. Nice dramatik tarihi olayların edebi bir vakayinameye dönüşmesi yüzyıllar almıştır. Bilindiği gibi halk destanları, toplum yapısının bir aynası olmakla kalmaz, ona bir kahramanın özelliklerini ilave ederler. Böylece, halk kitlesinin

¹Eroğlu, Cemal, Türk Sosyo-Kültürel Yapısı İçerisinde *Manas Destanı*, Basılmamış YL Tezi, Sakarya Üniversitesi, Y. 1996, s. 1. vd.

²Türkmen Fikret, Uraimova Şurubu, *Kırgız Destanları 6, Manas Destanı*, Ankara, 2007, s.16.

menfaatini ve idealini sanatsal bir şekilde tasvir ederler. Dolayısıyla düşmana mal, can, yer ya da su için yapılan bir saldırının arkasında vatan sevgisi ve vatani koruma kaygısı vardır. Bazen han ve beylerin halka çektiydikleri eziyetler de destana katkı sağlar. Halk arasından çıkmış olan kahramanlar, siyasi ve sosyal bakımdan onlara karşı tavır koyarlar. Eski olaylar bu gibi durumlarda yeniden yorumlanır ve yeni bir ideolojiye dönüştürülür. Bu tür destanlarda olumsuz karakterlere karşı savaşabilmek epik kahramanlar yaratılır. Olgunlaşma, doğma, çabuk büyüme sihirlili güçler ile ilişki kurma gibi nitelikler, eskiden kalma geleneksel motiflerdendir.

Resim 1. Bişkek Temsili Manas Heykeli

Orta Çağda Kırgızların Siyasi Sistemleri

Manas destanında halk boylara ve akraba topluluklarına ayrılmış ve kendi bağımsızlıklarını ilan etmişler. Fakat her boy ayrı yaşamalarına rağmen savaş durumunda hemen birleşmişler. Barış zamanlarında boyların başında aksakallar durup onlar yönetmişler. Bu boyların başkanlarına destanda “Han” adı verilmiştir. Onları kendi boyları seçmişler. Başkanlık miras yolu ile değil seçim yolu ile yapılmış. Örneğin, Bakay “Büyük Gaza” döneminde han seçilir. Barış döneminde tüm sorunlar aksakallar tarafından, özel durumlarda ise halk toplantılarında çözümlenmiştir. Eğer boy (Birkaç akraba topluluklarından oluşan büyük gruplar) ile soy (Küçük akraba grupları) aralarında anlaşmazlıklar olursa akraba topluluğunun toplantısını düzenleyip sorunları çözmeye çalışmışlardır. Destanda Manasın babası Cakıp Han’dır. Cakıp Han kendi akrabaları arasında

danışıp (*Meşveret edip*) Manas’a düğün yapar³. Manas’ı Kırgız halkına Han seçtiklerinde de soylar ve boylar birleşip oy verirler:

Yiğitler omzunda gezdirip,

Yedi adım geçince

Yeter, yiğitler yeter!-diye

Yaşlı Cakıp’ın yanına,

Yere indirdiler Manası.

Yalnız Manas daha gençti,

Yedi kere döndürdüler,

ettik hedefimize!-diye.

Han vazifesine başlasın!

Han tacını taktılar, Han Manasın başına!⁴

Destanda anlatıldığına göre başka bir toplantı ise Kırgızların Altay’dan Ala Dağ’a göç ettikleri zaman yapılır. Burada da sıradan sorunları meclis kendisi çözümler, genel ve önemli sorunları halk toplantısına aktarırlar. Başkanların hakları destanda sınırlıdır. Onlar halk toplantılarına ve aksakal oturumlarına bağlı olmuşlardır. Başkanlar küçük akraba topluluklarının arasındaki sorunlara karışamazlardı. Başkanlar töreye göre bu tür kurallara uymak zorundadırlar. Çünkü onların yandaşları ve destekçileri yoktu. Halkın istek ve gücüne karşı gelemezlerdi. Eğer onlar bu gibi kuralları bozarlarsa onları cezalandırıyorlardı. Böyle bir durum destanda “Kökötayın Aşında” karşılaşıyor: Manas kendi isteği ile meseleyi çözmeye çalıştığında öz adamı Koşoy ona karşı çıkardı⁵. Halk toplantısı yüksek yönetim olarak sayılsa da kendi başına sorun çözemiyordu. Gerçek hayatta bunu aksakallar kurulu yürütürdü. Halk toplantılarında onların gücü daha da artıyordu. Halk toplantılarının önemli katılımcıları olmayıp, pasif takipçileri olmuştur. Genelde onlar aksakalları desteklemişlerdir. Buna örnek destanda “Büyük Gaza” ve Altay’dan Ala Dağa göçte şöyle denilir:

Beni anlayan yurdum varsa,

Oyu ile gelsin bana.

Beni anlamayan yurdum varsa,

Sözcüsü ile gelsin bana.

³anasDestanı, S. Orozbekovun Varyantı. II Kitap. “Kırgızistan”,Frunze.1980. s.272.

⁴ Moldobaev İmel. “Manas Destanı”. Kırgız Halkının Manevi ve Kültürel Kaynağı. “İlim”, Frunze,1989 s.14.

⁵Musaev Samar.”Manas Destanı”, “İlim”,Frunze,1979, s. 51.

*Beni bilen yurdum varsa,
Bana oyun versin diye
Beni tanımayan yurdum varsa,
Hükümdar Manasım ben -diye
Beni dinlesin herkes!- diye
Haber salmış diyara,
Kalabalık Kırgız halkına.
Kahraman Manas bunu der
Meclise herkes toplansın
Halkım beni dinlesin,
Babalarımızdan kalan yer için
Gazaya ben koyuldum.⁶*

Yukarıdaki iki olayda da aksakallar kurulunun sonucu halk toplantısına sunulup, halkın onların kararlarına zorunlu olarak uyum sağladıkları anlatılmaktadır.

Bu yönetimde tam demokrasi olmadığını görmekteyiz. Fakat bazı durumlarda halk toplantıları da baskın olduğu gözükmektedir. Bu örnek Manasın han seçildiği an aksakallardan biri değil, genç Manasın halk tarafından seçilmesi ile sonuçlanmasında karşılaşılan andır;

*Manas adlı bir genci,
Han olarak seçtik biz.
Bizim seçtiğimiz o genç,
Bizim hanımızdır artık.
Ayağı ile başına,
Yaşlı ile gencine,
Uğurlu gelir hepsine...⁷*

Savaş zamanlarında başkan-hanın hakları sınırsız olmuştur. Böyle özel durumlarda onlara geçici olarak sınırsız haklar halkı tarafından onlara sunulur. Bu şartlarda hanın tüm emirleri herkes tarafından kesin uygulanmıştır. Hiç kimse emire karşı gelememiştir. “**Büyük Gaza**” döneminde Almambet Han’ın tüm emirleri eksiksiz uygulanmıştır. Emirleri sadece asker hanı değiştire bilmiştir.

Soyun başkanı genelde aynı soyun içinden seçilirdi. Çünkü, başkanlık babadan oğula miras geçiyordu. Fakat, soylar topluluğunun asker başçıları buna

dahil değillerdi. Soy başkanları destanda “*Han*” diye adlandırılıyordu. “*Han*” destanda bir soyun özel olarak seçip görevlendirdikleri başkanlarıdır. Han her zaman başarılı, saygı değer bir kişilik olmak zorundaydı. Hak olarak diğer sıradan halktan hiçbir farkı olmamıştır. Savaşta her zaman en önde kahramanca savaşmak zorundaydılar. Onun hayatı sürekli tehlike içindeydi. Sıradan bir asker kadar hakka sahipti. Kahramanlık ve başarı sergilemek mecburiyeti vardı. Bu nedenle de halk tarafından çok sevilmişler. Halkı her zaman onların izinden gitmişler. Manas Han da tam bu niteliklere sahip bir liderdi. Örneğin Manas Han’ın Neskara⁸ dev yendiği hikayede: Neskara 6 bin askeri ile Manasa karşı saldırıya geçer. Manas:

*Mızrağın hızlı savurup,
Neskarayı yere devirdi.
Kırdın belimi kırdın!-diye
Ellerini kaldırıp, Neskara yalvardı.
Canımı bırak, alma diye.
Ardından tüm askerleri
Bağışla!-diye yalvardılar.⁹*

Buna benzer örnekler Bakay ve Almambet’in hanlık dönemlerinde de karşılaşırlar¹⁰. Destanda gelenek, görenekler ve adetler hukuk ve hak meselelerinden daha çok önem taşıyordu. Soylar geleneklere göre yönetiliyordu. Çözüm ve ceza sorunları da buna göre belirleniyordu. Han’ın yönetim kuralları haklara göre değil geleneklere göre yürütülmüştür.

Hak ve Hukuk Meseleleri

Manas destanında her birey özgür ve bağımsız sayılıp, hiçbir baskı uygulanmamıştır. Soyların kendi aralarındaki düzensizlikler hakkında hiç söz edilmemektedir. Çünkü, soyun yapısında her şey bireylerin özeliydi. Başka birilerinin mal mülkün ele geçirmek kahramanlık sayılıyordu.

Destanda bütün halklar aynı hakka sahiplerdi. Fakat savaş gazalarında esir alınan kişiler köle yapılmışlardır. Buna rağmen hem kölelerin, hem de özgür insanların pek farkı

⁶ Manas Destanı. S. Orozbekovun Varyantı. II Kitap.”Kırgızistan”, Frunze.1980, s.150-151.

⁷ Manas Destanı. S. Orozbekovun Varyantı. II Kitap.”Kırgızistan”,Frunze.1980, s. 151.

⁸Neskara- Kalmukların dev kahramanı, Manasın baş düşmanı.

⁹Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı. II Kitap.”Kırgızistan”, Frunze.1980. s.15-16.

¹⁰Manasın Metin Beyanı. Frunze,1986 s.55.

olmamıştır. Destanda “Köle” kelimesinin dışında aynı anlamda “Malaylar” da karşılaşılmaktadır. Malaylar hakkında bilgi pek rastlanmamaktadır. Manas’ta sadece Cakıb’ın çobanı Oşpur¹¹ hakkında beyan edilir. Oşpur’un adı destanda birkaç yerde karşılaşır. Onu önemli toplantılara davet edip, fikrine önem vermişler.¹²

Kurulun üyeleri tabakalara ayrılmazsalar da kendi soylarının içinde “Temiz kanlar” olarak ayrılmışlar: soy başkanları, soyun aksakalları, asker başçıları ve diğerleri olarak bölünmüşler. Soy üyeleri aynı hakka sahip olmalarına rağmen yönetim bu “temiz kanların” elinde olmuştur. Eğer bireyin soyu ve akrabaları yoksa onun toplumda hiçbir önemi yoktu. Kurumun üyeleri halktan ve akrabalarından destek aldıkları için onların hiçbir gücü olmamıştır. Bu destanda Almambet’in hikayelerinde açık görülür. Soyun her bir bireyi için diğer akrabalar da sorumluluk taşımışlardır.

Özgürlük ve eşitlik kadınların arasında da önem taşımıştır. Fakat ataerkil toplum olduklarından dolayı kadınlar destanda kahraman ve akil olarak biliniyor. Karlıgaç¹³, Saykal¹⁴, Kanikey¹⁵ gibi kadınlara akıl danışılmıştır. Erkekler toplumu yönetmişler ve baskın rol almışlar. Kadınlara evlenirken başlık parası verilmiştir. Aynı zamanda kız çocukları babasının mirasından da yararlanamamışlardır. Kırgızlarda erkek çocukların hakları kız çocuklarından daha fazladır¹⁶.

Destanda vergi konusu ile ilgili bilgi verilmemektedir. Soyun aksakalları kendi malvarlıklarına ve savaştan kazanılan ganimetlerden paylarına düşenlere güvenmişlerdir. Aksakallar çok zengin sayılmışlar. Savaşta kazananlar kaybedenlerin mal ve mülkünü kendi aralarında paylaşmışlardır. Kazananlar ganimet yanı sıra “Ödül” olarak da verilmiştir. Destanda kahramanlar kendi kazançları ile de övünmüşlerdir. Halk sık sık savaş ortamı yaşadıkları için bu

¹¹Oşpur-Cakıp Hanın en sevdiği çobanı ve kölesidir.

¹²Mamıtbekov Z. “Manas” Destanındaki Kırgızların Hayat ve Savaş Mücadelesi.” İlim”, Bişkek, 1993. s. 114

¹³Karlıgaç, Manasın kız kardeşi.

¹⁴Saykal, Oyrat Hanı Karaç’ın kızı, bahadır.

¹⁵Kanikey, Manasın eşi ve akil hocası.

¹⁶Çeltikçi, Orhan, Yaşar Kalafat’ın Eserlerinde Türk Dünyası ve Halk İnançları, İstanbul, 20016, s. 63.

durum sıradan olay gibi algılanmıştır. Sürekli savaş yaşanmasına rağmen Kırgızların devamlı asker ordusu olmamıştır. Savaşa ise yetişkin erkekler katılmışlar. Oysa, kahramanlar erken yaşta savaşa katılmaya başlamışlar. Savaşa katılmak erkekler için zorunlu olup, kahramanlık sergilemek şarttır. Savaş bittikten sonra askerler askerliğe devam etmeden sıradan hayatlarına dönmüşler. Sürekli askerlik görevini sadece Manasın “40 Yiğidi” yapmıştır. Manas da her zaman onların başında olmuştur.

Gaza zamanlarında tüm soylar ve boylar birleşip büyük bir ordu oluşturmuşlar. Orduya üyeler kendi istekleri ile katılmışlar. Soy toplulukları destanda Kırgız soyları ve akraba boyları ile birleşip Kalmuklarla karşı savaşmanın yöntemlerini geliştirmişler. Burada da onların başında Manas vardı. Benzer örnek “Büyük Gaza” döneminde Bakay’ın daha sonra da Almambet’in başkanlık yaptığı anlatılmaktadır.

Destanda el sanatları hakkında da söz edilmekte. Ustalar hakkında ayrı ayrı hikayeler anlatılmakta. Bunların dışında şarkıcılar ve falcılar hakkında da söz edilmektedir.

Toplumun en önemli temel taşlarını aileler oluşturmuşlar. Her aile bağımsız kendi halleri ile yaşamışlar. Herkesin kendi ekonomik özgürlüğü vardı. Barış zamanlarda aileler bir birinden bağımsız yaşamışlar. Hayvanlar ailelerin özel mülkü olmuştur. Bunun asıl kanıtı hayvanlara vurulmuş damgalarla gösterilmektedir. Her soyun kendilerine özel damgaları vardı. Çok zengin olanların elinde binden, bazen de 10 binden fazla malı olmuştur. Bu mesele bazen bazı soyların diğer bir soyların yerini işgal edip topraklarına el koyarak mallarını çoğaltmalarından kaynaklanmıştır. Bu olaylar çift taraflı etki: Bazılarının zenginleşirken diğerlerinin fakirleşerek tabaka oluşturmalarına yol açmıştır.

Moğolların üstünlük yaptığı dönemlerde Kırgızlarda bazı soyların otlak, yayla ve ekin yerlerinin zengin ve itibarlı adamların ellerinde olduğu göstermekte. Hanın çocukları hana ait olan yerleri sahiplenmişler.

XIV. Yüzyılın başında İmparatorluğun yıkımı ve Moğol topluluklarının iç savaşlarının artmaları hanların ve onların oğullarının da gücünü zayıflatır. Bazıları bunu fırsat bilerek yerleri özelleştirmeye başladılar¹⁷. Fakat, zengin ve itibarlı insanların yerleri özelleştirmeleri Kırgız toplumunun sosyal yapısını değiştiremez. Çünkü, bu olaylar usulüne uygun olarak yapılmamıştır. Akraba toplulukları ve onların kurumları Kırgızların devlet yapısının temelini oluşturmuştur¹⁸.

Sonuç

Manas destanında Kırgızlar boylar ve akraba toplulukları olarak ikiye ayrılmışlardır. Bunlar birleşip halk oluşturmuşlar ve kendi özgürlüklerini sağlamışlar.

Her boy kendi hali ile yaşamalarına rağmen savaş dönemlerinde hemen birleşmişler, barış dönemlerinde boyların başında aksakallar durup onlar yönetmiştir. Toplumdaki bireyler tabakalara ayrılmamalarına rağmen boylar arasında kendilerine göre zenginlik tabakaları oluşturmuşlar: boy başkanı, boy aksakalları, asker başçıları ve diğerleri.

Destana göre örf, adet ve gelenekler hukuk meselelerinden daha önemli bir yere sahiptir. Toplumda karşılaşılan sorunlar Kırgız geleneklerine göre çözümlenmiştir. Burada geleneklerin sosyal toplum düzeninde çok önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Aynı zamanda Hanın ülke yönetimi de hukuka değil geleneklere dayanmıştır. Destanda Kırgızların yönetim yapısı özerk ve bağımsızdır. Boyların ve küçük soyların kendi toprakları ve hayvanlarının olmasından onların ekonomik özgürlüklerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Akraba toplulukları ve onların kurumları Kırgızların sosyal yapısını oluşturmuştur. Diğer halklarla olan ilişkileri bağımsızdır.

Kaynakça

Çeltikci, O., *Yaşar Kalafat'ın Eserlerinde Türk Dünyası Kültür ve Halk İnançları*, IQ Yayınları,

¹⁷Moldobaev İmel. *Manas Destanı*, Kırgız Halkının Manevi ve Kültürel Kaynağı."İlim",Frunze,1989 s.20.

¹⁸ Moldobaev,, a.g.e., s.22.

İstanbul, 2006.

Eroğlu, C., *Türk Sosyo-Kültürel Yapısı İçerisinde Manas Destanı*, Basılmamış YL Tezi, Sakarya Üniversitesi, Y. Sakarya, 1996.

Ibıkeev S. "Manas" Destanındaki Sosyal ve Toplumsal Görüşler."Ala-Too Tanı, 27 Ocak. 1990.

Kayhan Ş., *Manas Destanı Tarihi Tabakaları*, Akçağ, Ankara 2005.

Mamıtbekov Z. "Manas" Destanındaki Kırgızların Hayat ve Savaş Mücadeleleri."İlim",Bişkek,1993.

Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı. I Kitap. "Kırgızistan", Frunze. 1978.

Manas: Destan. S. Orozbekovun Varyantı. II Kitap. "Kırgızistan", Frunze.1980.

Manasın Metin Beyanı. Frunze,1986.

Moldobaev İ.. "Manas Destanı, Kırgız Halkının Manevi ve Kültürel Kaynağı." İlim",Frunze,1989.

Musaev S. *Manas Destanı*, İlim, Frunze,1979.

Otorbaev T, *Manas ve Tarih ve Kırgızistan Medeniyeti*, 1990.No. 50.

Türkmen F., Uraimova Ş., *Kırgız Destanları 6. Manas Destanı*. TDK. Yayınları. Ankara 2007.

29 MAYIS

Ak atın üstünde bir ak kanatlı,
Düşmana bir başka bindirdi bugün.
Ne yaman askerdir şu Ulubatlı,
Düşmanı surlardan indirdi bugün.
Müjdeyi bizlere verdi Peygamber,
"İstanbul mutlaka alınacak!" der,
Bu umut, hasreti dindirdi bugün.
Ak tolgalı, çelik zırhı sipahi,
Dövülen surlardan içeri aktı.
Fatih'in yanında bir yaşlı dâhi,
Kardinal haçına hilâli taktı.
Tam sekiz asırdır koşturan rüya,
Yorgun sipahiye bir mavi dünya,
Tarihe müjdeli onur bıraktı..
Ak Şemseddin, boğaz suyundan coşkun,
Hünkâr ki, döktüğü toptan yücedir.
Savaş çengileri zil-zurna taşkın,
Bu sabah, Roma'ya sonsuz gecedir!
Bizimse daha çok sabahımız var,
Ülkümüz evreni alacak kadar,
İstanbul hedefte ilk bilmecedir!..

Muhsin İlyas SUBAŞI

Bir masalın sonunu tahmin etmek zor değildir. Her şey ters gitmeye başlasa bile, muhakkak çözüleceğini bilerek devam edilir. Büyük bir çıkmazın içerisindeyken sonun iyi olacağını bilmek ne güzel şeydir. Lakin bir romanda tüm dünya alt üst olabilir. Mutlu son ihtimaline tutunarak devam eder okuyucu. Gerçek hayatta da bu ihtimale tutunarak devam ediyoruz. Bazan bazı iskeleler yıkılıyor, büyük dalgalar yutuyor kalıntıları ama yeni yosunlar da yeşeriyor nihayetinde. Yeşerenler kuruyanlara hor gözle bakıyor. Hiç kurumayacakmış gibiler. Sanki sonsuza dek yemyeşil kalacakmış gibi. Bir selin içinde hiç kalmamış sanki. Hep hava aydınlıkmış...

Kurduğum için kıskanmıyorum yeşili. Yeşilken kimseyi incitmediğim için gurur duyuyorum. Her yaprak mevsim ilerledikçe yerdeki yerini bulur. Bir zamanlar seyredilen güzelliğin üzerine basıp geçilir. Benim de üzerime basıldı, kurumuş hâlimden parçalar koştum, ben koştum. Sararmaya başlayınca anlamıştım sonumu. Masalda değildim, biliyordum. Yeniden doğamazdım, bitecektim. Belki biri yerden alıp defterinin arasında saklar diye beklemiştim sadece. Bazan savrulmak daha iyiymiş, bunu öğrendim zamanla. Her parçam başka bir yerde kaldı belki. Toza dönüştüm ama bir zamanlar ben de güneşin selâmladığı yapraktım. Sonu yaşarken başı unuttum. Gölgesinde kaldığım yerlerin sessizliğine geçtiğim zamanı seviyorum. En sakin yerdeyim, uçuyorum...

AFFET ALLAH'IM!..

Yenildim yüreğime, kırıp tüm zincirleri
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye
Üç soysuzun elinde zorda koyma bizleri
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Haddimi aştığımın elbette farkındayım
Dünya kan gölü oldu, kalmadı günüm, ayım
Ya tutarsa diyerek benimki bir varsayım
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Aklım ereli beri bitmedi cana kıyım
Eşiğine yüz sürdüm, kaçmadım, kapındayım
İster öldür, ister yak ben cezama razıyım
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Elbette bilen sensin yüreklerden geçeni
Elbette bilen sensin bebek kanı içeni
Elbette bilen sensin aşka kefen biçeni
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Cennetin sakinleri gülmüyor doya doya
İnsan kanına susuz, bıkmadı kıya kıya
Ha bitti ha bitecek, öldüm gün saya saya
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Yüreğim ayan beyan karşında duruyorken
Kalan son umudum da kavrulup, kuruyorken
İnsan denen canavar insanı vuruyorken
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Başka çarem yok diye Beddua ettim inan
Biçare yüreğime bol geliyor bu hicran
Yaşamadan soluyor büyük, küçük, genç fidan
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye..
Affet beni Allah'ım haddi aştığım için
Gözlerim kan ağlıyor, yüreğim için için
Derdim öz canım değil, cümle mazlumlar için
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...
Çaresizce yaşamak ölümden de zor artık
Mazluma kıyanların defterini dür artık
Sabır taşım çatladı, Hesabını sor artık
Beddua ettim Ya Rab, olur da tutar diye...

Zübeyde GÖKBULUT**KUTLU SOY NECİP MİLLET**

Yalçın dağların, ulu, zirvesindeyim,
Uluyan doğanın, Kurt, sesin deyim,
Ülkeme göz dikenin, ensesindeyim,
Tanrı dağlarında, hürriyet, destanıyım ben.
Orhun kitabeleri, beni anlatır,
Mazimiz derinlerde, hep hatırlanır.
Yedi düvel namımı, yakından tanır,
Batı Hun hakanı Atilla'yım, ben.
Amu derya sir deryada yıkandım,
Arastan su içtim, Hazarda kandım.
Allah'a inandım, derinden yandım,
Horasan evliyalarından ilham aldım ben.
Kılıç arslan, oldum, estim gürlüdim,
Anadolu'da, Haçlılara, aman vermedim,
Şarka inenlerinde, hakkından geldim,
Selahattin Eyyubi, ile bütünleştim ben.
Malazgirt'i aştım, Çanakkale'yi geçtim.
Milyonlarca şehitlik şerbeti içtim,
Tuzak kuranlara ben kefen biçtim,
Yedi düvele de, meydan okudum ben.
Akıncı beylerim le, durmadım aktım,
Batının göğsüne, Hilali çaktım.
Karanlıktaki insanlığa, meş'ale yaktım,
Çağ açtım, çağ kapattım, Fatih oldum ben.
Bin yıl İslam'ın, sancağını taşıdım,
Engel tanımadım, okyanuslar aşardım.
Mazlumunu korur, zalimlerle savaşırdım,
Necip bir milletim, Kutlu Soy'um ben...

Nurullah MUSLU

Güneşli bir cuma sabahıydı. Annem beni hüzünlü, yumuşak bir sesle uyandırmaya çalışırken ben ısrarla yüzümü yastığa gömüyor, rüyamın kalanını görmeye çalışıyordum.

Annemin son hamlesi yine işe yaradı.

Perde açılınca içeri giren güneşin aydınlığı beni yatağımdan kaldırdı.

Gardırobumdan isteksizce çekip yatağımanın üstüne attığım okul kıyafetlerimi giyerken, annem tekrar geldi ve bugün okula gitmeyeceğimi söyledi.

Tebessüme yeltenen mahmur gözlerim annemin çökmüş yüzünü görünce bu kararından vazgeçti.

“Neden?” dedim.

Soruyla bana yönelen yorgun gözleri duraksadı, sonra aşağı baktı.

“Köye gideceğiz.” dedi.

Cevap aşağıdaydı.

Onun baktığı yere bakıyor ama göremiyordum. O duraksamayla “köye gideceğiz” arasında salınan boşlukta cevap; ama ben göremiyordum.

Giyindim, bahçeye çıktım.

Annem kardeşimi giydirirken ben de bahçeden çiçek seçmeye çalışıyordum.

Dedem ve babaannem yapmıştı bu bahçeyi. Çiçeklerle uğraşmayı severlerdi, o yüzden bizim evimizin bahçesini de onlar düzenlemişlerdi.

Diriliği ve parlaklığıyla diğerlerinin arasından sıyrılarak kendini gösteren kırmızı gülü, dikenlerine dikkat ederek kopardım ve babamın: “Hadi kızım”. bağmasıyla onlara yetişmem bir oldu.

Arabada uykulu gözlerle bana bakan kardeşimin yanına oturur oturmaz ona sarıldım, saçlarını okşadım. Tersledi beni, mızımızlandı.

Annem ve babamın bir gök gürültüsü gibi patlamamalı, sözleri bir yıldırım gibi düşmemeliydi üstüme.

Bugün, yağmur boşanmak istemiyor. Bu yüzden sustum.

Suskunluğun bizi boğmasına ramak kala, gelmiştik.

Şimdi, dedemin evinin önündeydik.

Önü kalabalık dedemin evinin.

Ev insan dolu...

Boğuk bir uğultu homurduyor kapısının önünde dedemin.

Annem kapımı açtı.

Zihnimi okur gibi kendi hüznüne rağmen bana tebessüm etti.

İhtiyacım olan bu destekle arabadan indim, kapıya doğru yürümeye başladım. Her zaman babaannemin açtığı o kapı, kalabalığın rahat girip çıkması için ardına kadar açıktı.

Babaannem, eşinin yanı başında duruyordu. Tabutuna sarılmış seviyordu onu.

Bir hayali okşuyordu buruşuk elleriyle...

Ağır adımlarla yanına gittim, sarıldım. Hayat arkadaşını kaybetmişti. Ak saçları sanki daha çok beyazlamıştı, yüzü hayatının bir parçasının kaybolmasının hüznünü ve şaşkınlığını yaşıyordu.

Titreyen ellerini tuttum ve biraz olsun rahatlatmak istedim ama kendi hüznümü de ona aşıladığı, sessizliği yırtan çığlıklarından anladım.

Kafamı çevirdiğimde ordaydı. Beni büyüten, bisiklet binmeyi öğreten, güldüren, çocukluğumun koparılamaz bir parçası olan adam, tahta bir kutunun içinde solgun yüzüyle uyuyordu.

Az zaman sonra dedemi başka bir arabaya bindirdiler. Uykusunda doğduğu yerde olmak istiyormuş.

Evdeki herkes arabalarına bindi ve büyük bir kalabalıkla yolculuğa başladık. Her seferinde git git bitmeyen yol, bu sefer çok kısaydı.

Köye vardığımızda başka bir kalabalık bizi bekliyordu. Onlar dedemi almadan önce ben arabadan inmiştim.

Ağaçların olduğu yere yürümeye başladım.

Uzamış otlar yürüyüşümü zorlaştırırken güneş de gözlerimi kamaştırıyordu.

Birkaç adım sonra derin bir çukur yolunu kesti, etrafındaki küreklerden ve yanındaki toprak yığınının yeni kazıldığı belliydi.

Ben dedemin uyuyacağı yere bakadururken kuzenlerimin sesleri beni daldığım düşüncelerden ayırdı. Büyük kuzenim acımı paylaşıırken kardeşi

endişeli bir gülümsemeyle bana bakıyordu. Küçük yaşına rağmen bir şeylerin ters gittiğini anlamıştı. Bize dedemi sorup duruyordu, her soruşunda boğazımız daha fazla düğümleniyor, cevap veremiyorduk.

Biraz nefes almak için kafamı yukarı kaldırdım, güneşin gözlerimi yakmasına izin verdim ve derin bir nefes aldım.

Birkaç saniyelğine de olsa boğulmaktan kurtulmuştum.

Bu küçük rahatlığın ardından annelerimizin sesini duyduk. Başımı çevirdiğimde babam ve amcamı gördüm. Yanı başları ve artları insan dolu, dedemi taşıyorlardı.

Uzmuş otların arasından geçerek daha bir yaklaştım. Babamı gördüm. İri cüsseli bir çocuğu babam.

Bir zamanlar dedemmiş onu omzundan düşürmeyen, şimdi o babasını taşıyor düşürmeden.

Tabuttan çıkardılar dedemi.

Dedem beyazlar içinde.

Babam ve amcam onu yatağına yerleştiriyorlar. Yatağı derin.

Şimdi de toprak atıyorlar üstüne. Geceleri üşümesin diye mi?

İmam, Kur'an okuyor.

Korkmasın diye mi?

Babam ve amcam ayakucunda ellerini göbeğine bağlamış bakıyorlar öyle mezara.

Dedem onları görsün diye mi?

Bilmiyorum.

Elimde kırmızı gül, bakıyorum olup bitene.

Kalakalmışım öyle.

Babam fark etmiş olacak yaklaştı yanıma. Elimden gülü aldı, dedemin başucuna koydu.

Elinde bir avuç toprak yine yanıma geliyor. Toprağı avucuma koyuyor. Yanımdan ayrılmıyor. Başım beline yaşlı babamın, yanaklarım avucunda. Avucumda dedem, dilimde el-fatıha.

ANAM ...

Çıkarmadım birgün bile aklımdan,
Saydım hasretini gizli saklımdan,
Koparıp yaprağı bir bir takvimden,
Bil ki; gelinceye kadar şu ana,

Sen, gülüm, sebebi varlığım; ana.
Gülen gözler ardında ne ararsın ?
Yaşlı gözlere fayda değil zararsın ?
Zalım feleğe neden sebep sorarsın?
Ata çaredir çaresiz kıvranana ,
Sen canım, sebebi dirliğim; ana.
Cılız bir tufan hışımıyla dağıldım,
Köksüz ağaç gibi yere yığıldım,
Kupkuru kör kuyularda boğuldum.
Ata birliktir, cemdir anlayana,
Sen tacım, sebebi birliğim; ana.
Kıymetliler içinde en kıymetlisin,
Bereketsiz evde en rahmetlisin,
Değerin pahasız; en ziyetlisin,
Sağiroğlanı getirensin meydana,
Sen yârim, sebebi varlığım; ana.

Hacı İbrahim SAĞIR

ZAMAN DAR GİBİ

Zemheri de bir od düştü gönlüme
Yanıp da kavruldum bağrım kor gibi
Felek nice engel çekti önüme
Şimdi engelleri aşmak zor gibi
Zaman mı geçiyor bende mi kusur
Vaktinden habersiz bak yarım asır
Duygular olsa da heceye esir
Şiir benim için sevda yar gibi
Baba, evlat, ev işleri yorgunum
Şiir yazmaya da hayli durgunum
Ah be yalan dünya sana kırgınım
Ele geniş sanki bana dar gibi
Bir şey yok geride bakıp gördüğüm
Doğru-yanlış öz nefsim sorduğum
Bilmem ki değer mi kendim yorduğum
Yorgunluğa rağmen gücüm var gibi
Her görevi hakkın emri bilirim.
Verdiğim her söze sadık kalırım.
Hakk'a sığınmada huzur bulurum
Saygı-güven bende gizli sır gibi
Dikkat ettim görev ile zamana
Fırsat vermem acep ile gümana
Zarar vermem inancıma imana
Çerkez kızı dişi ama er gibi
Vatan bayrak bana namus ar gibi

Meliha BOZ